

JOSEP HERNANDO*

“INSTRUERE IN LITTERIS, SERVIRE ET DOCERE OFFICIUM”.
*CONTRACTES DE TREBALL, CONTRACTES D’APRENTATGE
I INSTRUCCIÓ DE LLETRA, GRAMÀTICA I ARTS
EN LA BARCELONA DEL S. XV*

ABSTRACT

We show by means of the notarial documentation of the century XV how the boys of Barcelona of this century could be contracted to exercise a métier (domestic service, farmer, trade and others). Also they could be contracted to learn a métier (pharmacist, silversmith, barber, surgeon, bookseller and others) with the condition that the teacher or another person should teach them to read and to write and also grammar and liberal arts.

ESCOLES, MESTRES I LLIBRES PER A L’APRENTATGE DE LLETRA

L’any 1431, el dia 27 d’abril del mes d’octubre, els consellers de la ciutat de Barcelona publicaven unes ordinacions sobre “les escoles de gramàtica e d’altres sciències” de la ciutat de Barcelona: “Ara hoiats... que com de algun temps ençà lo estudi qui antigament solia ésser en la dita ciutat de les arts liberals sia devengut quaix a no-res axí per *multiplicació de escoles* que per diversos *hòmens, reputants-se dignes de magisteri*, són estades entroduhides en diverses parts de la dita ciutat, e axí los *escolans e fills de la dita ciutat no han entès ne pugut entendre ab diligència en estudiar e apendre* de les dites arts liberals segons fahien en lo dit temps antich, com per *insuficiència de aquells qui han volgudes entrodubir les dites escoles*, per ço los consellers e pròmens de la dita ciutat, volents retornar e redreçar lo dit estudi de les dites arts liberals, les quals són principi e entrada de totes altres sciències, precedent determinació de concell, per lo interès e bon estament de la cosa pública de la dita ciutat, ordonaren que d’aquí avant totes les dites escoles, en les quals se lig de les dites arts liberals, sien redhuides

* Professor Titular de la Universitat de Barcelona, Departament d’Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica.

e tornades a unes escoles qui antigament e de gran temps són acostumades tenir en la dita ciutat appellades Escoles Maiors, en les quals se lig e s'enseny de les dites arts liberals als fills de la dita ciutat e a altres qui vullen venir a aprendre en aquelles. E que en les dites escoles sien haguts, procurats e conduhits mestres abtes e ben sufficients a legir e ensenyar-lus les dites arts liberals, per tal que los fills de la dita ciutat e altres aprenents en les dites escoles sien fets doctes e scients e lo tresor inextimable de sciència sia sostengut e conservat al servey de Déu e benefici de la dita ciutat, la qual per gràcia de Déu entre les altres és dotada e reluu de gran saviesa axí en lo spiritual com en lo temporal. Tollents e abolints totes altres escoles qui sien estades entroduhides en la dita ciutat per legir e ensenyar de les dites arts liberals”.¹ Tot seguit els consellers manaven que totes les escoles, públiques o “particulars”, com hom deia, s'integressin en les “scoles appellades *Scoles Majors*”, és a dir, les escoles de la Seu de Barcelona, amb mestres, legidors i cambriers aptes i suficients en ciència. Aquestes ordinacions serien publicades una i altra vegada durant tot el segle XV, i fins i tot el segle XVI, la qual cosa indica que hom no assolí l'objectiu establert.

Doncs bé, la documentació del segle XV trobada sobre escoles, mestres i llibres per a l'aprenentatge de lletra, com passava el segle XIV,² ens mostra que les escoles, a més a més de les “públiques”, és a dir, les de la Seu i les del Concell o “municipals”, eren nombroses;³ també ens mostra els *magistri*, donominació genèrica per a indicar aquella persona, amb titulació acadèmica o sense, que ensenyava de lletra, ja sigui com a professional de l'ensenyament en escoles públiques o particulars o a casa dels discents, i també com a mestre exercint de manera conjuntural.⁴ Aquest

1. AHCB, Concell de Cent, *Ordinacions* 93-427-67-68, fol. 31r-32v.

2. J. HERNANDO I DELGADO, *L'ensenyament a Barcelona, segle XIV. Documents dels protocols notariais. Primera part: Instruments notariais de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, 1350-1400*, <<Arxiu de Textos Catalans Antics>>, 12 (1993), pàg. 141-271. J. HERNANDO I DELGADO, *L'ensenyament a Barcelona, segle XIV. Documents dels protocols notariais. Segona part: Instruments notariais de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona i de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, 1294-1400*, <<Arxiu de Textos Catalans Antics>>, 16 (1997), pàg. 131-298. Vegeu-hi la bibliografia existent sobre el tema de l'ensenyament a la Catalunya de la Baixa Edat Mitjana. J. HERNANDO, *Escoles, ensenyament de lletra i llibre de gramàtica a Barcelona (segles XIV-XV)*, Col. Quaderns del Seminari d'Història de Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2001. A. de la TORRE Y DEL CERRO, *Documentos para la historia de la Universidad de Barcelona, I Preliminares (1289-1451)*, Introducció, notas y comentarios per J. RUBIÓ BALAGUER, Universidad de Barcelona, Barcelona 1975.

3. Les denominacions d'aquestes escoles era variada, tant és així que sovint és difícil veure si el document es refereix a les escoles de la Seu o a les municipals o a les altres: *Scole gramaticalium*, *Scole gramaticales et logicales*, *Scole maiores*, *Scole gramatices generalium*, *Scole particulares*, *Scole scientie magistri Raymundi Lulli*, *Scoles de gramàtica*, *Scoles de les arts liberals*, *Scole artium*, *Scole triennialium artium*, *Scoles de la ciutat*, *Scoles Majors de la ciutat*, *Scoles de arts*, *Scola de scriure*, *Scole cantus sive musice Sedis Barchinone*, etc.

4. A més a més de la denominació genèrica de *magister*, trobem *magister studentium*, *magister scolarum*, *magister scolarium*, *magister sive eruditor in scientia*, *magister docendo de gramaticha*, *magis-*

docent o ensenyant podia ser un estudiant, un escolar, un estudiant d'arts, un batxiller en arts, batxiller en dret, doctor en un dret o en ambdós, un mestre en arts, un mestre en arts i medicina, un estudiant de teologia, un escrivent, un escrivent de lletra o de lletra rodona, un professor d'arts i teologia, un professor d'arts i medicina. O bé, un clergue, sigui tan sols tonsurat, un prevere, un beneficiat, un canonge, un monjo, un frare. Però també qualsevol professional, amb relació directa o no amb les lletres, com un llibreter, un il·luminador de llibres, un notari, un mercader, un quèstor, un apotecari, un cirurgià, un barber, un mercader, un canviador, un botiguer, un argenter, un candeler de cera, un tintorer, etc.

És un fet, doncs, l'interès generalitzat en la societat barcelonina del segle XV per l'aprenentatge de lletra, per l'escola, pels estudis superiors, tant pels seus beneficis per a la promoció social de cada barceloní, i també, com deien els consellers de la ciutat l'any 1431, "per lo interès e bon estament de la cosa pública de la dita ciutat", és a dir, la ciutat de Barcelona. Aquesta preocupació dels barcelonins per l'ensenyament de lletra, de gramàtica, d'arts i l'ensenyament superior, és a dir, l'universitari, batega amb major intensitat, potser, quan hom observa els testaments. Aquí el testador disposa dels propis béns esguardant el futur, immediat o no. Els llegats per als fills, parents, amics, mestres o escoles ho mostren palesament. També la distribució dels béns dels testadors per part dels marmessors, en el cas de les causes pies, indicant com a beneficiaris els estudiants de lletra, de gramàtica o d'arts. No oblidem, endemés, les indicacions precises dels testadors recomanant als beneficiaris de llurs béns que tinguin cura amorosa de fills, legítims o naturals, aquests legitimats o no, de germans, de parents o d'altres, propers o no.⁵

ter docendo de artibus, magister scribendi, magister gramatices, magister scribendi litterarum, magister litteras scribendi, doctor scolarium, etc.

5. Per exemple, el jurista Berenguer Solsona, en el seu testament de 1403, recomana a la seva muller Agnès "quod habeat bonam curam et diligentiam de dictis filiis meis, prout sua et bone matris interest... interim vero alantur et provideantur de bonis meis et dicte hereditatis, et faciant ipsos et quemlibet ipsorum quousque sapiant competenter legere et scribere et etiam plus, si plus adiscere voluerunt..." (AHPB, Pere Pellisser, *Liber testamentorum* 1395 – 1435, fols. 6v-12r). Amor paternal vers el fill ingràt i pèssim estudiant ho trobem en el testament de Francesc Morató, doctor en lleis, ciutadà de Barcelona, que recorda el comportament del seu fill Francesc, estudiant de Dret a Lleida, que no tan sols es juga els llibres de dret i és empresonat per diversos delictes, sinó que també va intentar matar el seu germà Montserrat. Tanmateix el pare li llegà una pensió anual de 500 sous, provinents d'un censal mort sobre la universitat de Colliure (AHPB, Joan Eiximeno, *Llibre de testaments* 1367 – 1406, fols. 131v-133v). L'any 1431, El prevere i beneficiat a la Seu de Barcelona, Francesc Flix, en fer testament, fa beneficiària de l'usdefruit dels seus béns la seva mare i després el seu germà Joan amb la condició que "Franciscum Flix, filium suum, quem ego nutriví et manutenui in studio, et alias manuteneat in studio, donech fuerit sufficiens in artibus et abilis (sic) ad praticandum in arte notarie" (AHPB, Joan Ferrer, *Secundus liber testamentorum* 1421 – 1451, fols. 47r-50v.). Pel que fa a la cura que hom té pels fills naturals, tenim el cas de Pere de Sentmenat, donzell, que, en fer testament l'any 1449, disposà que Gaspar de Sentmenat, fill natural seu, fos porveït en aliments, ves-

Quins llibres o textos servien de base a l'ensenyament? Ja en altre lloc hem exposat l'ideal en l'ensenyament de la Barcelona dels segles XIV i XV a partir de l'ideal de l'època clàssica, passant per la cristianització d'aquest ideal i els canvis provocats per la introducció dels textos d'Aristòtil a la Baixa Edat Mitjana, tot tenint present en l'exposició la munió de dades que hom obté de documentació de tota mena que ens informa de les biblioteques dels barcelonins. També disposem de textos que ens assabenten de l'ensenyament concret contingut en programes acadèmics d'escoles d'arts o secundàries de Barcelona.⁶ Es tracta d'un programa en el qual la gramàtica i la lògica té el paper principal i la literatura i les altres arts liberals romanen en un segon pla. Trobem aquí el resultat dels canvis passats a Occident a principi del segle XIII amb la traducció i la popularització de les obres d'Aristòtil. La cultura es basa en el coneixement de la gramàtica i està constituïda per l'estudi de la lògica i de la filosofia d'Aristòtil, que coronarà, si escau, una teologia, la tècnica de la qual s'inspira en aquesta lògica i en aquesta filosofia, o bé les altres ciències superiors.

Hom ho pot veure si esguarda el resultat, aquí parcial, del buidat de la documentació del segle XV referent a les biblioteques dels barcelonins o als llibres directament relacionats amb l'ensenyament. Agrupem aquesta informació en dos blocs. El primer fa referència a l'aprenentatge "de lletra, de gramàtica i la l·literatura": Alexandre de Villedieu (s. XIII), *Doctrinale puerorum* amb comentaris diversos; Alfons Bonhom (?), *Gramàtica*; Antonio Nebrija (s. XV), *Gramàtica*; Boeci (s. VI) *De consolacione* i *De scholari disciplina*; Calatahut, Calatayut o Calatiu (?), *Notes de gramàtica*; Cassiodor (s. VI), *Compotus*; Donat (s. IV), *De partibus orationis ars minor* o *Partis* o *Ars gramatica*; Everard de Béthun (s. XIII), *Graecismus* o *De gramatica* amb comentaris de Mestre Groch o Gerrit Groot (s. XIV) i de Nicolau Travet (s. XIV); Gasparino Barzizza (s. XIV), comentaris a les *Epístoles* de Sèneca; Gauthier de Châtillon (s. XIII), *Alexandreis*; Geoffroy de Vinsuaf o Godofredus de Vinosalvo (s. XII-XIII), *Poetria nova*; Gerrit Groot o Gerardus Magnus (s. XIV), comentaris al *Doctrinale puerorum*; Giovanni Balbi da Genova (s. XIII), *Catholicon sive Summa gramaticalis*; Guido de Columna (s. XIII), *Històries troianes*; Guillelmus de Brito (s. XIII), *Summa de vocabulis Bible*; Iohannes Gramaticus (s.

tit i calçat i en les escoles i llibres per tal d'aprendre de lletra fins que arribés als 15 anys d'edat. En tenir 15 anys, Gaspar podria anar a un Estudi per tal d'aprendre Dret Canònic, tot rebent cada any 40 lliures de moneda de Barcelona (AHPB, Antoni Vinyes, *Liber testamentorum* 1427 – 1480, fols. 90v-91r.). El cas de recomanació del testador al fill legítim perquè tingui cura del seu germà, fill natural i legítimat del testador, es troba en el testament de Pere Bartomeu Valls, notari, ciutadà de Barcelona, el qual llegà al seu fill legítimat Antoni Valls, de 24 anys d'edat, el llibre *Lectura Doctrinalis* i diversos llibres de l'art de notaria i tots els seus llibres de gramàtica i de lògica. Endemés pregava al seu fill Pere Salvador Valls, el seu hereu universal, que estimés el seu germà Antoni i en tingués cura (AHPB, Antoni Vinyes, *Liber testamentorum* 1427 – 1480, fols. 132r-134v.).

6. Vegeu la bibliografia citada en la nota nº 2.

XIV), *Comprehensorium sive Additiones ad Catholicon*; Iohannes Marchesinus (s. XIV), *Expositiones vocabulorum Bible* o *Mammotrectus super vocabulis Bible*; Joan de Pastrana (s. XV), *Baculus cecorum* o *Compendium grammaticae*; Joan Serra (s. XV), *Gramàtica completa, Retòrica*; Llorenç de Valla (s. XV), *Elegantiarum latinae linguae*; Manfredus de Bellomonte (s. XIII), *Tractatus gramatice* o *Donatus*; Mateu de Vendôme (s. XIII), *Thobias*; Nicolau Trevet (s. XIV), comentaris al *Graecismus*; Pere Elies o Petrus Helie (s. XII), *Summa super Priscianum* o *Grammatica*; Priscianus (s. V-VI), *Institutiones grammaticae* o *Priscianus maior* i *Priscianus Minor*, i *De duodecim versibus*; Pseudo-Cató (s. III-II aC), *Distica* o *Cato*; Ugucione da Pisa (s. XII-XIII), *Derivator* o *Derivacions de gramàtica* i *Libellus de dubio accentu*. D'autor anònim, *Contemptus mundi*. Obres dels clàssics: d'Ovidi, de Virgili, de Ciceró, de Sèneca, d'Isop o Aesopus i altres. Obres de diversos autors sobre l'*Ars dictandi*. I també col·leccions diverses de proverbis o llibres per a fer exercicis de gramàtica, com *Proverbium minus*, *proverbium maius*.

En el segon grup posem els llibres que fan referència a “la lògica, la física, la metafísica”: Albert el Gran (s. XIII), *Física, Metaphisica*; Albert de Saxònia (s. XIV), *Logica*; Aristòtil (s. IV aC), els textos de la *Logica vetus* i la *Lògica nova* amb comentaris diversos, els *Libri naturales*, les *Ètiques, Philosophia, Metaphisica*; Joan Duns Escot (s. XIII-XIV); Gil de Roma o Egidius de Roma (s. XIII-XIV), tractats de lògica i comentaris a *Libri naturales* d'Aristòtil i altres; Guillem d'Ockam (s. XIV), *Física, Summa totius logicae*; Joan Buridan (s. XIV), *Logica, In Aristotelis posteriora*; Joan Versori o Iohannes Versorius (s. XV), *Sobre los Phisics* i *Sobre lo libre de ànima*; Mestre Pagès o Joan Pagus o la Page (s. XIII), *Sobre la Logica Vetus*; Pere Hispà o Petrus Hispanus (s. XIII), *Summulae logicales* o *Tractats* o *Tractats de lògica* i *Modernitats logicals* (2ª part de les *Summulae*); Pere de Candia (s. XIV), *Sobre los físics*; Porfiri (s. III-IV), *Isagoge*; Ramon Llull (s. XIII), *Ars demonstrativa, Ars inventiva, Logica nova, Art compendiosa, Ars general última* o *Ars magna* o *Ars inveniendi veritatem, Aplicació de l'art general, De anima, De assensu* etc.; Roger Bacon (s. XIII), *Super figuris mathematicae*.

APRENENTATGE DE LLETRA I OFICIS

L'ensenyament de lletra, de gramàtica o d'arts podia fer-se, com hem dit, en escoles públiques, privades o particulars i a casa dels discents, és a dir, les que hom coneix com “classes particulars”. Aquí, però, ens interessa l'ensenyament lligat a l'exercici d'un treball “manual”, de la mena que sigui, o bé a l'aprenentatge d'un ofici “manual”. El buidat de la documentació notarial dels diversos arxius de Barcelona ha fet que diposessim de més d'un centenar de documents que demostra que l'ensenyament de lletra era un “desideratum” de la societat barcelonina del segle XV.

CONTRACTES DE TREBALL I APRENENTATGE DE LLETRA

Era cosa habitual que hom entrés al servei d'algú per a fer tota mena de feines. És a dir, hom podia entrar al servei d'algú com un criat, servent o fàmul ("servitor", "deserviens", "servitialis", "discipulus", "famulus", "mancipius"). A canvi d'aquest servei, el criat o servent era alimentat, vestit i calçat, podia rebre una paga o salari i també podia rebre instrucció en lletres. És a dir, el contractant es comprometia a ser el mestre del seu servent o bé prometre que ho faria algú altre. Els contractants en el cas d'aquestes treballadors servents o criats o fàmuls pertanyen al grup social dels clergues (tan sols tonsurats, preveres, preveres i beneficiats, preveres i canonges, rector d'una església, frares, monjos); o són nobles; o pertanyen al sector econòmic de "serveis (col·lector d'impostos, doctor d'escoles, escriptent, jurista, mercader, mestre de cant, notari, procurador del sudari de Jesucrist de Tolosa, qüestor, etc.); finalment, algunes dones contracten un servent al qual hauran de fer que aprengui de lletra. També hem trobat aquest compromís del contractant en el cas d'un contracte de treball per a una feina concreta com la tasca d'agricultor, de fer de botiguer, fer d'escolà en una església o ajudar a un qüestor en la seva feina. Com hom pot veure en el quadre que segueix, en haver buidat els protocols notariais del segle XV de la ciutat de Barcelona, hem trobat 54 contractes de treball amb la condició que el treballador, servent o fàmul havia de rebre instrucció de lletra (en 24 d'aquests contractes es fa constar l'aprenentatge de lletra; en 16, llegir i escriure; també cant i arts gramaticals; en un, ciència literal; en un altre, lletra, gramàtica i lògica; en altres, lletra rodona i escriure, lletra rodona i ciència de llegir i escriure, lletra rodona i il·luminar, lletra rodona i lletra mercantil i còmputos en quatre espècies, etc.). Els contractats poden ser infants, és a dir, menors de 7 anys (hem trobat contractats de 4, 6 i 7 anys); impúbbers, és a dir, majors de 7 anys i menors de 14 anys (hom troba contractats de 8 anys, 9 anys, 10 anys, 11 anys, 12 anys i 13 anys); i nois en la pubertat (de 14 anys, de 15 anys, 18 anys, i de 20 anys). La duració dels contractes és força variada: 1 any, 2 anys, 3 anys, 4 anys, 5 anys, 6 anys, 7 anys, 8 anys, 9 anys, 10 anys, 12 anys, 15 anys, 16 anys. Set dels contractes de treball i aprenentatge de lletra fan referència a nens expòsits de l'hospital de la Santa Creu de 7 anys, 6 anys, 4 anys, 8 anys, 6 anys, 7 anys, contractats respectivament per 7, 10, 16, 12, 16, 12 i 10 anys. Tretze dels contractats són fills d'agricultors. Els altres ho són d'atzempler, barber, causídic, cirurgià, corredor de felpa, fener, fuster, juponer, mariner, mercader, mestre de cases, moneder, notari, paraire de draps de llana, sabater, sastre, teixidor de lli, traginer, etc. En un cas el pare del contractat és un ciutadà de Barcelona, que havia estat esclau i sarraí. Malgrat que la majoria dels treballadors i aprenents de lletra són de Barcelona, altres són originaris de diversos indrets de Catalunya, però també del regne de Sicília, del regne de França, del regne de Portugal, del regne de Castella i de València, com hom ho pot veure en el quadre que posem més avall.

Les dades aplegades a l'apèndix documental amb els registres de tots els instruments notariais trobats on consta de manera explícita l'aprenentatge de lletra o de gramàtica unit a un contracte de treball, en la majoria dels casos, com hem dit, de servent o criat, les posem resumides en el quadre que segueix. En la primera columna posem la data de l'instrument; en la segona consta el nom del contractat o treballador; en la tercera, l'edat d'aquest; en la quarta, el lloc d'origen dels contractats; en la sisena, la professió de contractant, a qui han de servir o amb qui han de treballar; en la setena, la duració o temps del contracte; en la vuitena, la feina objecte del contracte de treball; en la setena, l'aprenentatge de lletra en la redacció que hom troba en l'instrument; i en la vuitena, el número del document, el registre del qual i la referència notarial es troba a l'apèndix documental.

Contractes de treball i aprenentatge de lletra										
data	contractat	edat	ofici del pare	lloc d'origen	contractant	temps	treball	apr. lletra	doc.	
1401/06/10	Pasqual, Miquel	14	agricultor	Abrera	rector	9	escolar	lletra	1	
1402/12/14	Vilardell, Domènec		ex esclau	Barcelona	frare OM – bisbe	1	servir	lletra	2	
1405/01/05	Busquets, Ramon	13		Barcelona	frare OM – bisbe	3	servir	lletra	5	
1405/09/12	Garcia, Antoni			Sevilla, r. Castella	escriptor lletra rodona-il·luminador	3	servir	lletra rodona	6	
1409/07/15	Capdevila, Joanet	7	juoner	Barcelona	prevere, beneficiat a la Seu de B.	10	servir	il·luminar llibres i lletra	8	
1411/04/04	Franciscó	7	exòsit	Barcelona	prevere, beneficiat a la Seu de B.	7	servir	lletra	10	
1412/06/01	Escola, Pere	15	agricultor	La Llacuna	qüestor	4	qüestor	legir i escriure	12	
1415/04/05	Bernadó	6	exòsit	Barcelona	doctor d'escolars	10	servir	lletra, gramàtica i lògica	14	
1415/12/31	Clapers, Jaume	8	agricultor	Sta. Fe del Penedès	muller de veí de Granollers	8	servir	ciència literal	15	
1426/04/23	Bernat	4	exòsit	Barcelona	muller de cavaller	16	servir	lletra	23	
1428/05/21	Joan Pere	8	exòsit	Barcelona	vidua de ciutadà de Barcelona	12	servir	lletra	24	
1429/10/12	Tomàs		exòsit	Barcelona	cavaller, senyor de La Roca	16	servir	lletra	25	
1436/02/14	Xaransa, Abel	8	sastre	Barcelona	mercader	8	servir	legir i escriure	27	
1439/08/04	Roca, Pere	13	frenet	Mallorca	escriptor de lletra rodona	6	servir	lletra rodona	31	
1440/04/11	Comes, Jaume	13	sastre	València	mestre de cant de la Seu de B.	3	servir	música o cant	32	
1440/04/27	Pahó, Baltasar	11	sastre	Barcelona	prevere, beneficiat a la Seu de B.	8	servir	lletra	33	
1443/03/26	Martí, Jaume			Messina	escrivent de lletra rodona	1	servir	lletra rodona, lletra mercantil, etc.	36	
1443/07/28	Antoni	6	exòsit	Lisboa	mestre d'escolars	12	servir	legir i escriure	37	
1445/11/16	Pugesolà, Gabriel	15	mercader	Barcelona	notari	3	botiguer	lletra	39	
1447/02/15	Busquet, Pere	11	sastre	Barcelona	mercader	3	servir	lletra rodona	42	
1447/04/14	Vidal, Guiot		mercader	Barcelona	escrivent de lletra rodona	1	servir	lletra rodona	43	
1448/06/27	Bact, Pere	11	corredor fèlpa	Barcelona	escrivent de lletra rodona	3	servir	lletra rodona	47	
1448/09/19	Mata, Gabriel		agricultor	Barcelona	rector	3	servir	lletra	47	
1453/01/22	Queralt, Tomàs	9	agricultor	Barcelona	canonge	5	servir	lletra	48	
1453/05/01	Noguera, Bonifaci	8	tragner	Porqueres	vidua de sabater	5	servir	legir	50	
1453/09/21	Fàbregues, Joan	10	atzempler	Barcelona	procurador del sudari de Jesucrist	8	servir	legir i escriure	51	
1453/10/18	Vengut, Joan	imp.	cirurgia	Barcelona	mercader	4	servir	lletra	52	
1454/06/03	Martí, Antoni	7	agricultor	Barcelona	vidua de paraire de draps de llana	2	servir	escola	53	
1455/03/03	Timoneda, Pere	10	mestre de cases	Barcelona	col·lector d'impostos	8	servir	legir i escriure	55	
					procurador del sudari de Jesucrist	4	servir	lletra	56	

Contractes de treball i aprenentatge de lletra										
data	contractat	edat	ofici del pare	lloc d'origen	contractant	temps	treball	apt. lletra	doc.	
1455/07/07	Joan, Daviu	7 1/2	expòsit	Barcelona	notari	10 1/2	servir	legir i escriure	58	
1455/08/01	Domingues, Pere	12	agricultor	Sta. Coloma Queralt	mercer	6	servir	legir i escriure	59	
1456/05/28	Mulner, Pere		agricultor	Vàllespinosa	notari	3	servir	legir i escriure	61	
1456/07/17	Abril, Jaume	7	agricultor	Lleida	ciutadà de Barcelona	3	servir	lletra	62	
1457/04/14	Soldevila, Martí Climent	11	paraire de draps de llana	Barcelona	jurista	4	servir	lletra	63	
1457/09/14	Company, Jaume	13	teixidor de lli	Barcelona	notari	3	servir	lletra	64	
1458/03/27	Vila, Lluís	9	sabater	Barcelona	notari	2	servir	lletra	66	
1458/10/25	Vicenc, Pere Jaume	14	mercader	Barcelona	prevere de la capella del rei	4	servir	cant i arts gramaticals	67	
1459/02/08	Bener, Pere Climent	9	sastre	Barcelona	escriptor de lletra rodona	9	servir	lletra rodona il·luminar llibres	68	
1459/06/27	Vallmanya, Agustí		causidic	Barcelona	prevere, beneficiat a Sta. M ^e Mar	4	servir	legir i escriure	70	
1460/12/05	Mont-real, Pere de	20		Navarra	escriptor de lletra rodona	3	servir	lletra rodona, lletra mercantil, còmputos en 4 espècies	72	
1461/10/19	Serra, Pere	9	sabater	Barcelona	mercader	2	servir	lletres i escola	75	
1462/07/28	Coll Sabassa, Jaume, beneficiat	14	agricultor	Lluçanès	prevere, beneficiat a la Seu de B.	1	servir a casa i al benefici	lletra	76	
1468/12/12	Joan, Antoni	18		Llages, r. França	notari	4	agricultura servir	legir i escriure	80	
1469/12/05	Foixà, Bernat Benet	14	fuster	Barcelona	monjo	5	servir	lletra	81	
1470/02/25	Bellit, Lluís	13	barber	Barcelona	monjo	5	servir	legir i escriure	82	
1479/08/20	Marc, Miquel	14	agricultor	Espenellar, d. Girona	ciutadà de Barcelona	3	servir	legir i escriure	88	
1484/02/12	Roig, Bartomeu	13	agricultor	Mont-roig de la Frontera	canonge	6	servir	lletra	89	
1484/12/27	Flor, Jaume Joan	8	brasser	Barcelona	mestre en arts i medicina	4	servir	lletra	90	
1485/04/28	Sala, Simeó	13	notari: pare sucrer: germà	Barcelona	batxiller en dret, beneficiat Seu B.	5	servir	lletra	91	
1485/08/23	Roca, Joan	6	moneder	Barcelona	prevere, beneficiat Seu Barcelona	15	servir	lletra	92	
1493/10/26	Albinyana, Francesc		sabater	Barcelona	canonge	3	servir	legir i escriure	95	
1498/09/15	Simon, Antoni Benet	12	mariner	Barcelona	monjo	3	servir	legir i escriure	102	
1499/03/26	Esbert, Miquel	14	tragner	Manresa	ciutadà de Barcelona		servir	legir i escriure	105	
1500/02/08	Vallfolor, Andreu	14	agricultor	Gimenells, Penedès	mercader	4	servir	legir i escriure	106	

Abreviatures: ap. = aprenentatge; apr = aprenentatge; B. = Barcelona; d. = diòcesi; doc. = document; r. = regne; imp. = impúber; Sta. = Santa.

CONTRACTES D'APRENENTATGE D'UN OFICI I APRENENTATGE DE LLETRA

També era cosa habitual unir l'aprenentatge d'un ofici a l'aprenentatge de lletra. En el cas d'alguns oficis, l'aprenentatge de lletra podia ser una condició necessària per arribar a exercir l'ofici après de manera adient. En altres oficis, no. Allò que ens mostra la documentació aplegada, i que resumim en el quadre que segueix, és que l'aprenentatge d'un ofici i l'aprenentatge de lletra van units. El mestre es compromet a ensenyar no tan sols el propi ofici sinó també ensenyar de lletra al contractat o bé fer-ho fer per algú altre o bé facilitar l'accés cada dia a l'escola de l'aprenent d'un ofici, o bé comprometre's a l'aprenent perfeccioni els seus coneixements literaris o gramaticals en haver acabat el temps del contracte (ciència literal, llegir, lletres, llegir i escriure, primeres lletres: escriure, saber escriure una lletra missiva, gramàtica). L'aprenentatge de lletra el trobem unit a l'aprenentatge d'apotecaria, argenteria, barberia, calafat, campsoia, candelero de cera, cirurgia, cirurgia-barberia, cistelleria, art del coral, art d'escriure, art de guanter-tirater, il·luminador, llibreteria, mercaderia, merceria, notaria, parxeria, sastre, sonar la cítara i altres instruments, tintorer. Hom podrà observar en el quadre l'edat dels aprenents (de 4 anys fins a 16 anys), el temps d'aprenentatge (d'un any i mig en el cas de notaria, fins a 12 anys en el cas de sasteria), la diversitat de l'ofici a aprendre en relació amb l'ofici del pare (pare: agricultor, fill: apotecari o argenter o barber o cirurgià o coraler o il·luminador o llibreter o parxer o sonar un instrument musical; pare: argenter, fill: guanter i tirater; pare: barber, fill: barber; pare: brasser, fill: cisteller; pare: cirurgià, fill: llibreter; pare: coraler, fill: llibreter; pare: corredor d'animals, fill: llibreter; pare: corredor d'orella, fill: llibreter; pare: espaser, fill: canviador; pare: fuster, fill: art d'escriure; pare: giponer, fill: coraler; pare: hostaler, fill: cirurgià; pare: mendicant, fill: sastre; pare: mercader, fill: candelero de cera; pare: mestre d'aixa, fill: notaria; pare: mestre de cases, fill: apotecaria o merceria; pare: mestre de draps de senyals, fill: barberia o notaria; pare: metge, fill: llibreter; pare: moler, fill: tintoreria; pare: paraire de draps de llana, fill: apotecaria o cirurgia o mercaderia; pare: peller, fill: cirurgia i barberia o llibreteria; pare: pescador, fill: calafat; pare: sabater, fill: llibreteria o canviador o notari; pare: teixidor de draps de lli, fill: llibreteria; pare: teixidor de draps de llana, fill: llibreteria; pare: traginer, fill: barberia), i el lloc d'origen dels aprenents.

En el quadre que segueix hom podrà observar de manera resumida les dades aplegades a l'apèndix documental amb els registres de tots els instruments notariais trobats on consta de manera explícita l'aprenentatge de lletra o de gramàtica unit a l'aprenentatge d'un ofici. En la primera columna posem la data de l'instrument; en la segona consta el nom de l'aprenent; en la tercera, l'edat de l'aprenent; en la quarta, el lloc d'origen dels aprenents; en la sisena, la professió de mestre o contractant; en la setena, la duració o temps del contracte d'aprenentatge; en la vuitena, l'ofici objecte del contracte d'aprenentatge; en la setena, l'aprenentatge de lletra en la redacció que hom troba en l'instrument; i en la vuitena, el número del document, el registre del qual i la referència notarial es troba a l'apèndix documental.

Contractes d'aprenentatge d'un ofici i aprenentatge de lletra									
data	contractat: aprenent	edat	ofici del pare	lloc d'origen	contractant: mestre	temps	aprenentatge: ofici	aprenentatge: lletra	doc.
1403/01/31	Valls, Manuel des	9	[agricultor]	Lleida	llibreter	4	llibreteria	lletres	3
1404/12/04	Torres, Joan	9	[agricultor]	Vilafranca Penedès	il·luminador de llibres del rei	4	il·luminador	lletres	4
1406/09/14	Casaïa, Bonanat	9	corredor d'orella	Barcelona	llibreter	4	llibreteria	lletres	7
1410/08/14	Pastor, Gabriel	14		Mallorca	candel·ler de cera	5	candel·ler de cera	ciència literal	9
1411/05/30	Ramon, Joan	14	corredor d'animals	Barcelona	llibreter	3	llibreteria	llegrir	11
1414/06/21	Coll, Bonanat des	14	coraler	Barcelona	llibreter	2	llibreteria	lletres	13
1416/05/23	Pujades, Joan	10	traginer	Barcelona	barber	7	barberia	llegrir i escriure	16
1417/09/13	Urgell, Joan	14	barber	Barcelona	barber	7	barberia	lletres	17
1417/10/04	Campins, Bernat	10	mestre de draps de senyals	Barcelona	barber	8	barberia	lletres: llegrir i escriure	18
1417/12/03	Cortal, Salvador	8	[agricultor]	St. Just Desvern	il·luminador	8	il·luminador	llegrir i escriure	19
1418/11/21	Campins, Bartomeu	16	mestre de draps de senyals	Barcelona	notari	4	notaria	escola [+ 2 anys] ampliar estudis de gramàtica	20
1420/01/18	Abril, Jaume	15	mestre d'axa	Barcelona	notari	4	notaria	escola [després] ampliar estudis de gramàtica	21
1421/05/02	Morena, Antoni	14	[agricultor]	S ^a M ^a Montmeló	apotecari	5	apotecaria	lletres: llegrir	22
1434/06/16	Garrigues, Jaume	11	mestre de cases	Vilanova de la Geltrú	apotecari	7	apotecaria	llegrir i escriure	26
1437/05/21	Ribafort, Guillem Pere	12	[agricultor]	Caldes de Montbui	cirurgià	4	barberia	lletres primeres: escriure	28
1439/02/19	Bojans, Franciscó de, escriptur		sastre	Manresa	notari	1 1/2	notaria	llegrir i escriure	29
1439/03/13	Blasco, Antoni	10	moler	Barcelona	tintorer	8	tintoria	llegrir i escriure [1 a.]	30
1440/06/30	Guasc, Bernat	8	[agricultor]	St. Vicenç de Sarrià	parxer	9	parxeria	lletres	34
1441/07/08	Rovira, Pere	12	espaser	Barcelona	canviador de menuts	6 1/2	campdoria	llegrir i escriure "sufficenter"	35
1445/02/19	Sala, Francesc	11	agricultor [pare] prevere [germà] estudiant arts [ger]	Vic	argenter	6	argenteria	escola [1 a.: 1 hora: març i tardè]	38
1445/11/16	Pugessolà, Gabriel	15	mercader	Barcelona	mercader	3	mercataria o art mercantil [+ C. Tr.: botiguer	lletres	39
1446/06/20	Res, Joanet	4	mendicant	Rodès, comtat de Roergue	sastre	12	sastre in discipulum: servir	llegrir i escriure	40
1446/07/04	Ferrer, Joan	11	mestre de citara	Barcelona	mestre sonar instruments de citara	5	sonar la citara	lletres: saber escriure una lletra missiva	41

Contractes d'aprenentatge d'un ofici i aprenentatge de lletra									
data	contractat: aprenent	edat	ofici del pare	loc d'origen	contractant: mestre	temps	aprenentatge: ofici	aprenentatge: lletra	doc.
1447/06/14	Clar, Pere Valentí	14	paraire draps llana	Bergà	apotecari	6	apotecaria	llegir i escriure	44
1448/01/08	Ribes, Pere	12	peller	Barcelona	cirurgià	5	cirurgia i barberia	llegir	45
1448/03/04	Saragossa, Pere	12	sastre	Constantí, C. Tàrrag.	llibreter	5 1/2	llibreteria	llegir i escriure	46
1452/02/29	Carnicer, Francesc	15	merceder	Cervera	candeler de cera	5	candeler cera	lletres	49
1454/04/17	Amargós, Joan Antoni	12		Barcelona	notari	8	notaria	lletres-ciència-escola	54
1455/06/17	Mir, Joan	8	giponer	Barcelona	coraler	7	coral, art del	llegir i escriure o pagar a un mestre	57
1455/09/22	Domènec, Pere	6	brasser	Barcelona	cisteller	10	cistelleria	lletres; llegir	60
1458/01/18	Busot, Antoni	8	sabater	Barcelona	llibreter	5	llibreteria	llegir i escriure	65
1459/02/09	Alamany, Miquel	13	sastre	Barcelona	canviador de menus	3	campsooria	comptes; abba i pla	69
1460/03/18	Riubregós, Bartomeu	12		Barcelona	llibreter	4	llibreteria	llegir i escriure	71
1461/01/22	Ambert, Narcís	4	pescador [padraire]	Barcelona	calafat	25	calafat	escola i lletres	73
1461/04/18	Valldorp, Macià	12	argenter del primogènit	Barcelona	guanter	5	guanter i triater	llegir i escriure o anar a l'escola	74
1462/09/16	Perig, Joan	14	[agricultor]	Astesu, r. Castella	cirurgià	4 1/2	cirurgia	llegir i escriure	77
1464/02/13	Taltaüll, Pere, sec	14	[agricultor]	Almemar, d. Lleida	sec	3 1/2	sonar la citara	aprendre les oracions polsar la citara i el saltiri	78
1466/01/29	Pinalt, Francesc	14	fuster	Barcelona	escripteur de lletra rodona	5	escriure, art d'	llegir i escriure i gramàtica	79
1470/06/13	Almogàver, Gabriel	13	cirurgià	Barcelona	llibreter	7	llibreteria	lletres	83
1474/06/27	Oluja, Francesc	13	coraler	Barcelona	llibreter	5	llibreteria	lletres	84
1474/10/28	Andreu, Francesc	11	mestre de cases	Barcelona	mercer	8	merceria	lletres	85
1478/07/28	Cabrit, Pere	10	peller	Barcelona	llibreter	5	llibreteria	lletres	86
1479/01/25	Cicart, Francesc	14	paraire draps llana	Castellbó, d. Urgell	merceder	4	merceria o art mercantil	llegir i escriure el llibre de comptes;	87
1489/01/08	Cavaller, Pau	14	paraire draps llana	Barcelona	cirurgià	2	cirurgia	escola; gramàtica [2 hores per dia]	93
1491/12/20	Trilla, Joan sa		hostaler	Barcelona	cirugià	3	cirurgia	gramàtica	94
1494/03/17	Bataló, Rigald	14	agricultor	Capdenac, d. Caors	llibreter	3	llibreteria	llegir	96
1494/11/27	Claver, Jaume		agricultor	Verdú, d. Vic	botiguer de drogues	8	coral, art del	lletres	97
1495/07/31	Coll, Joan	13	fuster [germà]	Bellcaire, d. Urgell	apotecari	5	apotecaria	lletres	98
1495/12/05	Ferrer, Jaume	8	agricultor	Sr M ^a d'Ossó, Urgell	llibreter	8	llibreteria	llegir	99
1495/12/15	Vermell, Bernat	13	agricultor	Barcelona	cirurgià	5	cirurgia	lletres	100
1496/08/23	Salom, Pere		metge	Barcelona	llibreter	3	llibreteria	llegir	101
1498/11/22	Cabrit, Gabriel	10	teixidor draps seda	Barcelona	llibreter	5	llibreteria	llegir i escriure	103
1499/02/05	Faniams, Baltasar	12	teixidor draps lli	Lleida	llibreter	5	llibreteria	llegir i escriure	104
1500/11/12	Salitons, Bartomeu	12	[agricultor]	Guissona, d. Urgell	llibreter	6	llibreteria	llegir i escriure	107

Abreviatures: a. = any; d. = diòcesi; r. = regne; cB = ciutat de Barcelona; C. Tàrrag. = Camp de Tàrragona; C. Tr. = contracte de treball; ger = germà; ins. = instrument; St. = Sant; Sr M^a = Santa Maria.

ELS DOCUMENTS*

1

1401, juny, 16. Barcelona

Miquel Pasqual, de 14 anys, fill de Joan Pasqual, difunt, de la vila d'Abreva, promet a Pere de Bosc, rector de l'església de Santa Coloma de Queralt, que, durant 9 anys, s'estarà amb ell per tal de servir-lo. Joan Pasqual serà proveït en aliments i rebrà instrucció de lletra.

ACB, Gabriel Canyelles, *Tertium capibrevium comune* 1401, maig, 3, – 1402, abril, 4, s.n.

2

1402, desembre, 14. Barcelona

Pere Vilardell, que havia estat esclau de Francesc Vilardell, ciutadà de Barcelona, lliura a fra Jaume, professor dels Frares Menors de Barcelona, bisbe dels Monts Caspis de la Gran Tartària, el seu fill Domènec, perquè aprengui de lletra i el serveixi. Domènec serà proveït en aliments i en vestit i calçat.

AHPB, Joan Eiximeno, *Quintum decimum manuale* 1401, febrer, 26 - 1403, març, 10, s.n.

3

1403, gener, 31. Barcelona

Galceran des Valls, de la ciutat de Lleida, lliura el seu fill Manuel, de 9 anys, a Joan des Pla, llibreter de Barcelona, perquè durant quatre anys aprengui l'ofici de llibreter. Joan des Pla, durant aquest temps, l'instruirà de lletra i el mantindrà i calçarà.

ACB, Gabriel Canyelles, *Tercium manuale* 1402, març, 30 - 1403, abril, 24, fol. 162r-v.

4

1404, desembre, 4. Barcelona

Joan Torres, [agricultor], de Vilafranca del Penedès, lliura el seu fill Joan, de 9 anys, a Guillem Salvatge, il·luminador de la casa del rei, ciutadà de Barcelona, perquè durant

* Les sigles utilitzades referents als diversos arxius són les habituals: ACB = Arxiu de la Catedral de Barcelona, AHCB = Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, AHPB = Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, AHSCSP = Arxiu Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.

4 anys aprenGUI l'ofici d'il·luminador. Guillem Salvatge, durant aquest temps, el mantindrà, vestirà i calçarà i li ensenyarà de llegir i escriure.

AHPB, Pere de Folgueres, *Manual* 1404, juny, 15 - 1406, juliol, 16, s.n.

5

1405, gener, 5. Barcelona

Antoni Busquets, del lloc d'Arboç, lliura a fra Jaume, professor dels Frares Menors de Barcelona, bisbe dels Monts Caspis de la Gran Tartària, el seu fill Ramon Busquets, de 13 anys, per tal que aquest aprenGUI de lletra i el serveixi. Durant aquest temps Ramon serà proveït en aliments i en vestit i calçat.

AHPB, Berenguer Alemany, *Manuale* 1401, juny, 16 - 1405, agost, 11, fol. 14r.

6

1405, setembre, 12. Barcelona

Antoni Garcia, oriünd de Sevilla, regne de Castella, promet a Pere des Puig, escrivent de lletra rodona i il·luminador de llibres, que durant 3 anys viurà amb ell per tal d'aprendre l'ofici d'escriure en lletra rodona i d'il·luminar llibres. Pere des Puig el mantindrà, el vestirà i calçarà i li donarà una paga de 10 florins d'or d'Aragó.

ACB, Gabriel Canyelles, *Nonum capibrevium comune* 1405, juliol, 20 — 1406, juny, 11, s.n.

ACB, Gabriel Canyelles, *Quintum manuale* 1404, agost, 2 - 1405, novembre, 21, fol. 190v.

7

1406, setembre, 14. Barcelona

Francesc de Casasaia, corredor d'orella, lliura a Joan des Pla, convers, llibreter, el seu fill Bonanat, de 9 anys, perquè durant 4 anys aprenGUI l'ofici de llibreter. Joan des Pla, durant aquest temps, l'Instruirà de lletra i el mantindrà i calçarà.

ACB, Gabriel Canyelles, *Sextum manuale* 1405, novembre, 23 - 1406, desembre, 24, fols. 122v-123r.

8

1409, juliol, 15. Barcelona

Constança, muller de Pere Munt-ros, agricultor, ciutadà de Barcelona, promet a Romeu de Conomines, prevere, beneficiat a la Seu de Barcelona, que Joanet, de 7 anys, fill seu

i del seu primer marit Joan Capdevila, juponer, ciutadà de Barcelona, s'estarà amb ell, durant 10 anys, per tal d'aprendre de lletra i servir-lo. Durant aquest temps Joanet serà proveït en aliments. Durant els 6 anys darrers de contracte, serà proveït en vestit i calçat. Si Joanet no complís els deu anys de contracte, la seva mare Constança pagarà 10 florins per la provisió del primer any.

AHPB, Joan Parellada, *XIII manuale* 1408, agost, 27 – 1409, novembre, 22, fol. 97v-98r.

9

1410, agost, 14. Barcelona

Gabriel Pastor, de 14 anys, fill dels esposos Jaume Pastor, mariner, ciutadà de Mallorca, i de Coloma, promet a Joan Mateu, candeler de cera, ciutadà de Barcelona, que durant 5 anys viurà amb ell per tal d'aprendre l'ofici de candeler. Gabriel Pastor, durant aquest temps, serà proveït en aliments, vestit i calçat i hom li ensenyarà la ciència literal. El contracte va durar fins al dia 5 d'abril de 1415, en què va ser cancel·lat.

AHPB, Pere de Folgueres, *Manual* 1410, juliol, 3 – 1411, febrer, 23, fols. 13v-14r.

10

1411, abril, 4. Barcelona

Pere Cardona, prevere, prior de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona, lliura, durant 10 anys, el nen expòsit de l'hospital Franciscó, de 7 anys, a Ramon Geronella, prevere, beneficiat a la Seu de Barcelona, perquè el serveixi. Franciscó serà alimentat, calçat i vestit de llana i lli. A la fi dels 10 anys, Franciscó rebrà un vestit nou, és a dir, una gramàsia, una túnica, un capuç i unes caligues. Ramon Geronella li ensenyarà de lletra.

AHSCSP, Joan Torró, *Manuale tertium* 1408, abril, 14 – 1411, maig, 23, fol. 128v.

11

1411, maig, 30. Barcelona

Joan Ramon, fill del difunt Francesc Ramon, corredor d'animals, ciutadà de Barcelona, promet a Joan des Pla, llibreter, ciutadà de Barcelona, que durant 3 anys viurà amb ell per tal d'aprendre l'ofici de llibreteria. Joan des Pla, durant aquest temps, el mantindrà i també li ensenyarà de llegir.

ACB, Gabriel Canyelles, *Undecimum manuale comune* 1410, desembre, 29 - 1411, desembre, 24, fols. 105v-106r.

12

1412, juny, 1. Barcelona

Pere Escolà, de 15 anys, fill de Pere Escolà, de la vila de La Llacuna [Baixa Segarra, prop d'Igualada] promet a Joan Busquet, qüestor, ciutadà de Barcelona, que durant 4 anys viurà amb ell per tal de servir-lo en el seu ofici i per tal d'aprendre de llegir i escriure. Pere Escolà serà proveït en aliments, vestit i calçat i rebrà una paga de 10 florins. Joan Busquet li ensenyarà de llegir i escriure i li acomodarà, a les seves despeses, els llibres que necessiti per a aprendre de lletra.

AHPB, Bartomeu Guamir, *Manuale quartum* 1412, març, 12 – 1413, maig, 9, s.n.

13

1414, juny, 21. Barcelona

Bonanat des Coll, de 14 anys, fill d'Antoni des Coll, coraler, ciutadà de Barcelona, promet a Joan de Camporells, llibreter, ciutadà de Barcelona, que durant 2 anys viurà amb ell per tal d'aprendre l'ofici de llibreteria. Joan de Camporells, durant aquest temps, el mantindrà, el calçarà, farà que apregui de lletra i li donarà una paga de 15 florins d'or d'Aragó.

ACB, Julià Roure, *Manuale nonum* 1412, desembre, 26 - 1414, desembre, 11, s.n.

14

1415, abril, 5. Barcelona

Els administradors de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona, lliuren, durant 10 anys, Bernadó, de 6 anys, nen expòsit de l'hospital, a Jordi Miquel, ciutadà de Barcelona, doctor d'escolars, perquè el serveixi i sigui ensenyat de gramàtica i de lògica. Bernardó serà alimentat, calçat i vestit.

AHSCSP, Joan Torró, *Manuale quintum* 1415, febrer, 27 – 1420, octubre, 3, fol. 6v-7r.

15

1415, desembre, 31. Barcelona

Guerau Clapers, de la parròquia de Santa Fe, al Penedès, tutor testamentari de Jaume Clapers, de 8 anys, fill del seu germà Guillem Clapers, lliura el dit Jaume a Violant, muller de Bernat Colteller, de la vila de Granollers, perquè la serveixi durant 8 anys. El nen Jaume serà educat, proveït en aliments i en vestit i calçat i hom farà que aprengui de lletra.

AHPB, Pere de Folgueres, *Manual* 1415, abril, 30 – 1416, abril, 30, fols. 62v-63r.

16

1416, maig, 23. Barcelona

Pere Pujades, treginer, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Joan, de 10 anys, a Francesc de Balbs, barber, ciutadà de Barcelona, perquè, durant 7 anys visqui amb ell i aprengui l'ofici de barber. Joan serà proveït en aliments i en vestit i calçat. Francesc de Balbs li ensenyarà, a més de l'ofici de barber, de llegir i escriure.

AHPB, Joan Franc, major, *Septimus liber comunis* 1416, febrer, 11 – 1416, novembre, 16, s.n.

17

1417, setembre, 13. Barcelona

Joan Urgell, de 14 anys, fill de Pere Urgell, barber, ciutadà de Barcelona, i de la muller d'aquest, Simona, promet viure amb Joan Vicenç, barber, ciutadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'ofici de barber. Joan Urgell serà proveït en aliments i vestit i calçat. Joan Urgell aprendrà, a més de l'ofici de barber, de llegir i escriure.

AHPB, Joan Reniu, *Manual* 1413, juliol, 16 – 1418, abril, 9, s.n.

18

1417, octubre, 4. Barcelona

Bernat Campins, mestre de draps de senyals, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Bernat, de 10 anys, a Pere Costa, barber, ciutadà de Barcelona, perquè visqui amb ell durant 8 anys, el serveixi i aprengui l'ofici de barber. Bernat serà proveït en aliments, vestit i calçat i serà instruït, a més de l'ofici de barber, de llegir i escriure. A la fi dels 8 anys hom li farà un sac, un jupó, unes caligues i un capuç que valguin a 14 sous la canna.

AHPB, Joan Reniu, *Manual* 1413, juliol, 16 – 1418, abril, 9, s.n.

19

1417, desembre, 3. Barcelona

Berenguer Torrent, mercader, ciutadà de Barcelona, tutor de Salvador Cortal, fill i hereu de Bartomeu Cortal, de Sant Just Desvern, i de la seva muller Francesca, difunts, lliura a Mateu Calderons, il·luminador de llibres, ciutadà de Barcelona, el dit Salvador Cortal, de 8 anys, perquè durant 8 anys visqui amb ell per tal d'aprendre l'ofici d'il·luminador de llibres. Mateu Calderons, durant aquest temps, el mantindrà, vestirà i calçarà. Farà que hom li ensenyi de llegir i escriure i ell li ensenyarà l'ofici d'il·luminar llibres.

ACB, Julià Roure, *Manuale undecimum* 1416, agost, 13 - 1418, febrer, 6, s.n.

20

1418, novembre, 21. Barcelona

Bartomeu Campins, de 16 anys, fill de Bernat Campins, mestre de draps de senyals, ciutadà de Barcelona, promet estar-se durant 4 anys amb Joan Raniu, notari, ciutadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'art de notaria i servir-lo. Si després dels 4 anys, Bartomeu Campins volgués anar a l'escola per tal d'ampliar els coneixements i estudiar gramàtica, Joan Raniu el mantindrà i proveirà en les dites escoles durant dos anys, alimentant-lo a casa seva i calçant-lo.

AHPB, Francesc Ferrer, *Manuale comune primum* 1416, octubre, 20 – 1426, febrer, 4, s.n.

21

1420, gener, 18. Barcelona

Jaume Abril, de 15 anys, fill de Gil Abril, mestre d'aixa, ciutadà de Barcelona, promet estar-se durant 4 anys amb Joan Raniu, notari, ciutadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'art de notaria i servir-lo. Jaume serà mantingut, però haurà de pagar pel seu manteniment, durant els 4 anys, 9 lliures de moneda de Barcelona. Passats els 4 anys del contracte, si Jaume volgués anar a l'escola per a ampliar els coneixements de gramàtica, el notari Joan Raniu pagarà el seu manteniment en les escoles durant una quartana i no més.

AHPB, Francesc Ferrer, *Manuale comune primum* 1416, octubre, 20 – 1426, febrer, 4, s.n.

22

1421, maig, 2. Barcelona

Antoni Morena, de 14 anys, fill dels esposos Pere Morena i Agustina, de la parròquia de Santa Maria de Montmeló, promet viure, durant 5 anys, amb Antoni Vilardell, apotecari, ciutadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'ofici d'apotecari. Antoni Morena serà proveït en aliments, i en vestit i calçat, i hom li ensenyarà, a més de l'ofici d'apotecari, de llegir o de lletra.

AHPB, Joan Ubac, *Manuale tertium* 1420, octubre, 29 – 1422, abril, 5, s.n.

23

1426, abril, 23. Barcelona

Bernat de Ribes, prevere, prior de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona, lliura, durant 16 anys, Bernat, de 4 anys, nen expòsit de l'hospital de la Santa Creu, a Joana,

muller de Galceran de Sentmenat, cavaller, domiciliat a Barcelona, perquè la serveixi. Bernat serà alimentat, calçat i vestit. Joana farà que hom li ensenyi de lletra.

AHSCSP, Joan Torró, *Septimum manuale* 1425, gener, 21 – 1431, febrer, 8, fol. 37v.

24

1428, maig, 21. Barcelona

Pere de Casadevall, prevere, prior de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona, lliura Joan Pere, de 8 anys, nen expòsit de l'hospital de la Santa Creu, a Agnès, vídua de Ramon de Vall, ciutadà de Barcelona, perquè durant 12 anys la serveixi. Bernat serà alimentat, calçat i vestit. Joana li ensenyarà o farà que hom li ensenyi de lletra.

AHSCSP, Joan Torró, *Septimum manuale* 1425, maig, 21 – 1431, febrer, 8, fol. 90v

25

1429, octubre, 12. Barcelona

Ferrer de Pujol, canonge de la Seu de Barcelona, i Lluís Ros, ciutadà de Barcelona, administradors de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona, lliuren Tomàs, nen expòsit de l'hospital de la Santa Creu, a Martí Benet de Torrelles, cavaller, senyor del castell de La Roca, diòcesi de Barcelona, perquè durant 16 anys el serveixi i aprengui de lletra. Bernat serà alimentat, calçat i vestit.

AHSCSP, Joan Torró, *Septimum manuale* 1425, maig, 21 – 1431, febrer, 8, fol. 135v-136r.

26

1434, juny, 16. Barcelona

Pere Garrigues, mestre de cases, de Vilanova de La Geltrú, diòcesi de Barcelona, promet a Nicolau Pellicer, apotecari, ciutadà de Barcelona, que el seu fill Jaume Garrigues, d'11 anys, viurà amb ell, durant 7 anys, per tal d'aprendre l'ofici d'apotecari i en especial de llegir i escriure. Durant aquest temps Jaume Garrigues el servirà.

AHPB, Antoni Vinyes, *Septimum manuale* 1434, març, 16 – 1434, octubre, 13, s.n.

27

1436, febrer, 14. Barcelona

Joan de Xaransa, sastre de Barcelona, lliura el seu fill Abel, de 8 anys, a Jaume de Birles, mercader, ciutadà de Barcelona, perquè el serveix durant 8 anys. Abel serà proveït en aliments i vestit i calçat i hom li ensenyarà de llegir i escriure.

AHPB, Bernat Pi, *Manual* 1435, juliol, 28 – 1436, març, 5, fol. 93r.

28

1437, maig, 21. Barcelona

Antoni de Ribafort, de la vila de Caldes de Montbui, diòcesi de Barcelona, lliura el seu fill Guillem Pere, de 12 anys, a Jaume de Tèrmens, cirurgià, ciutadà de Barcelona, perquè aprengui l'art de barberia i el serveixi. Guillem Pere serà proveït en aliments i vestit i calçat, serà instruït en l'art de barber i en les primeres lletres, és a dir, en llegir.

AHPB, Antoni Vinyes, *Duodecimum manuale* 1437, març, 11 – 1437, octubre, 5, s.n.

29

1439, febrer, 19. Barcelona

Bonanat de Bojons, sastre, ciutadà de Manresa, diòcesi de Vic, encomana el seu fill Franciscó de Bojons, escriptent, a Jaume Rossell, notari, ciutadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'ofici de notari durant un any i mig. Franciscó Bojons serà instruït, a més de l'ofici de notari, també de lletres i serà proveït en aliments.

AHPB, Bartomeu Agell, *Manual* 1438, desembre, 12 – 1439, febrer, 29, s.n.

30

1439, març, 13. Barcelona

Miquel Blasco, moler, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Antoni, de 10 anys, a Francesc Estaper, tintorer, ciutadà de Barcelona, perquè durant 8 anys visqui amb ell i aprengui l'ofici de tintorer. Antoni serà mantigut i a la fi dels 8 anys rebrà un vestit nou. Rebrà també una paga de 110 sous pels 8 anys. Francesc Estaper farà que hom li ensenyi de llegir i escriure, enviant-lo a l'escola durant, almenys, un any dels 8 del contracte.

AHPB, Bernat Montserrat, *Duodecimum manuale* 1438, agost, 25 – 1439, maig, 7, s.n.

31

1439, agost, 4. Barcelona

Pere Roca, de 13 anys, fill de Joan Roca, frener, ara ciutadà de Mallorca, és lliurat a Vicenç Panyella, escriptent de lletra rodona i mestre d'escolars, ciutadà de Barcelona, perquè visqui amb ell durant 6 anys per tal d'aprendre l'art d'escriure en lletra rodona i el serveixi. Vicenç Panyella el mantindrà i el vestirà i calçarà.

AHPB, Bernat Montserrat, *Tercium decimum manuale* 1439, maig, 11 - 1439, desembre, 20, s.n.

32

1440, abril, 11. Barcelona

Violant, muller de Jaume Comes, sastre, ciutadà de València, aferma el seu fill Jaume Comes, de 13 anys, amb Jaume Barbó, mestre de cant de la Seu de Barcelona, perquè aprengui l'art de música o cant i per servir-lo. Jaume Comes serà proveït en aliments, vestit i calçat.

AHPB, Antoni Vinyes, *Sextum decimum manuale* 1439, setembre, 4 – 1440, juny, 13, s.n.

33

1440, abril, 27. Barcelona

Antoni Pahó, sastre de Barcelona, oriünd de la ciutat de Messina, illa de Sicília, lliura a Vernet de Lenaners, prevere, beneficiat a la Seu de Barcelona, el seu fill Baltasar, d'11 anys, perquè, durant 8 anys, el serveixi i aprengui de lletra. Baltasar serà proveït en aliments i en vestit i calçat.

AHPB, Miquel Abella, *Manuale primum* 1439, agost, 19 – 1446, febrer, 7, fol. 5v.

34

1440, juny, 30. Barcelona

Arnau Guasc, de la parròquia de Sant Vicenç de Sarrià, lliura el seu fill Bernat, de 8 anys, a Antoni Corts, parxer, ciutadà de Barcelona, per tal que, durant 9 anys, aprengui l'ofici de parxer, també aprengui de lletra i el serveixi. Bernat serà proveït en aliments, vestit i calçat. A la fi dels 9 anys rebrà una túnica de drap, la canna del qual valgui 15 sous.

AHPB, Pere Devesa, *Manuale in numero sextum instrumentorum* 1438, desembre, 16 – 1441, maig, 15, fol. 64r-v.

35

1441, juliol, 8. Barcelona

Eulàlia, vídua de Francesc Rovira, espaser, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Pere, de 12 anys, a Joan Ferragut, canviador de menuts, ciutadà de Barcelona, perquè, durant 6 anys i mig, aprengui l'art de mercader i el serveixi. Durant aquest temps, Pere serà proveït en aliments i vestit i calçat i aprendrà de llegir i escriure.

AHPB, Bernat Montserrat, *Sextum decimum manuale* 1441, febrer, 14 – 1441, juliol, 18, s.n.

36

1443, març, 26. Barcelona

Jaume Martí, habitant de Barcelona, oriünd de la ciutat de Lisboa, regne de Portugal, promet a Vicenç Panyella, mestre d'escriure lletres, ciutadà de Barcelona, que durant un any viurà amb ell per tal de servir-lo i aprendre d'escriure les lletres següents: lletra capçada nostrada, lletra rodona bolonyesa, lletra posada avinyonesa, lletra d'art posada i lletra mercantivola. Jaume Martí promet també que no tindrà escoles d'escriure ni ensenyarà les dites lletres a Barcelona i al seu territori a ningú de qui pogués rebre una paga. Jaume Martí dona com a fiadors: Joan de Lisboa, mariner, i Jaume Barbó, mestre de cant, ciutadans de Barcelona. Vicenç Panyella promet a Jaume Martí que durant aquest temps el mantindrà i el vestirà i calçarà. Cada 15 dies li farà fer la barba.

AHPB, Joan Franc, *Tricesimum manuale* 1440, desembre, 29 - 1441, desembre, 22, s.n.

37

1443, juliol, 28. Barcelona

Pere Feliu, prevere, prior de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona, lliura, durant 12 anys, el nen expòsit de l'hospital Antoni, de 12 anys, a Pau Guardiola, notari, ciutadà de Barcelona, perquè el serveixi. Antoni serà alimentat, calçat i vestit. A la fi dels 12 anys, Antoni rebrà una paga d'11 lliures. Si Antoni morís després de l'edat de 8 anys però abans de l'edat de 18 anys, Pau Guardiola pagarà prorrata a l'hospital. Pau Guardiola li ensenyarà de llegir i escriure.

AHSCSP, Joan Torró, *Manuale tertium* 1408, abril, 14 - 1411, maig, 23, fol. 128v.

38

1445, febrer, 19. Barcelona

Pere Joan Sala, prevere, beneficiat a la Seu de Barcelona, i Jaume Sala, estudiant d'arts, germans, fills de Nicolau Sala, ciutadà de Vic, prometen que llur germà Francesc, d'11 anys, viurà durant 6 anys amb Joan Rovirola, argenter, ciutadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'ofici d'argenteria i de servir-lo. Durant el primer any Francesc podrà anar a l'escola per tal d'aprendre de llegir dues hores al dia, una hora al matí i una altra després de dinar.

AHPB, Bartomeu Costa, *Secundum manuale* 1444, setembre, 12 - 1446, abril, 25, s.n.

39

1445, novembre, 16. Barcelona

Arnau de Pugessolà, mercader, ciutadà de Barcelona, afirma el seu fill Gabriel, de 15 anys, amb Jaume Solà, mercader, ciutadà de Barcelona, perquè durant tres anys el serveixi a la botiga que posseeix a la ciutat de Saragossa o a qualsevol altra, i per tal d'aprendre l'ofici de mercader. Arnau de Pugessolà, el pare, pagarà per les despeses dels dos primers anys a raó de 10 lliures per any i el vestirà. Gabriel serà proveït en aliments i en calçat i serà instruït en lletres.

AHPB, Esteve Mir, *Manuale comune tertium* 1445, maig, 21 – 1446, juliol, 16, s.n.

40

1446, juny, 20. Barcelona

Bartomeu Vendrell, barber, ciutadà de Barcelona, tutor de Joanet, de 4 anys, fill de Joan Res, difunt, mendicant, oriünd de Rodés, del comtat de Roergue, lliura el nen Joanet a Aina Astrolinch, sastre, ciutadà de Barcelona, durant 12 anys, perquè el serveixi i aprengui de llegir i escriure i també l'ofici de sastre. Joanet serà alimentat i vestit i calçat.

AHPB, Jaume Devesa, *Manuale* 1446, maig, 30 – 1449, març, 8, fol. 3r-v.

41

1446, juliol, 4. Barcelona

Joaneta, muller d'Arnau Ferrer, mestres de cítara, ciutadà de Barcelona, afirma el seu fill Joan Ferrer, d'11 anys, amb Antoni Modoy, mestre de sonar instruments de cítara, perquè durant 5 anys aprengui el seu art i també de lletra fins que sigui capaç de llegir correctament i escriure una lletra missiva. Joan Ferrer serà proveït en aliments, vestit i calçat, i a la fi dels 5 anys serà vestit de nou.

AHPB, Bernat Pi, *Sexagesimum primum manuale comune* 1445, novembre, 20 – 1446, agost, 2, s.n.

42

1447, febrer, 15. Barcelona

Joan Busquet, sastre, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Pere, d'11 anys, a Antoni Joan, escrivent de lletra rodona, ciutadà de Barcelona, perquè durant tres anys visqui amb ell, aprengui la ciència de llegir i escriure i el serveixi. Antoni Joan, durant aquest temps, el mantindrà, el vestirà i el calçarà.

AHPB, Joan Ferrer, *XXVIII manuale* 1446, agost, 26 - 1448, març, 5, s.n.

43

1447, abril, 14. Barcelona

Guiot Vidal, oriünd de la vila de Conflent, diòcesi de Llemotges, regne de França, fill de Joan Vidal, mercader, de la dita vila de Conflent, promet a Antoni Joan, escriptent de lletra rodona, ciutadà de Barcelona, que durant un any viurà amb ell per tal d'aprendre d'escriure i servir-lo. Antoni Joan durant aquest temps el mantindrà i a la fi de l'any el vestirà i li donarà 11 sous.

AHPB, Joan Ferrer, *XXVIII manuale* 1446, agost, 26 - 1448, març, 5, s.n.

44

1447, juny, 14. Barcelona

Pere Valentí Clar, de 14 anys, fill de Francesc Clar, paraire de draps de la vila de Berga, promet estar-se, durant 6 anys, amb Bernat Planes, apotecari, ciutadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'art d'apotecari i de servir-lo: a ell, a la seva botiga i a la seva casa. Pere Valentí Clar serà proveït en aliments, vestit i calçat. També serà instruït en llegir i escriure. A la fi dels 6 anys rebrà una paga de 10 florins.

AHPB, Jaume Coma, *Quintum manuale* 1446, maig, 30 - 1449, agost, 4, s.n.

45

1448, gener, 8. Barcelona

Bartomeu Ribes, peller, ciutadà de Barcelona lliura el su fill Pere, de 12 anys d'edat, a Pere Costa, cirurgià, ciutadà de Barcelona, perquè durant 5 anys visqui amb ell per tal d'aprendre l'ofici de cirurgià i de barber. Durant aquests anys, Pere serà instruït també en llegir i serà proveït en aliments. A la fi dels 5 anys, serà vestit de nou.

AHPB, Bartomeu Costa, *Quartum manuale* 1447, setembre, 22 - 1449, març, 18, s.n.

46

1448, març, 4. Barcelona

Pere Saragossa, sastre, del lloc de Constantí, del Camp de Tarragona, lliura el seu fill Pere, de 12 anys, a Joan Garriga, de 22 anys, llibreter, ciutadà de Barcelona, perquè durant 5 anys i mig visqui amb ell i aprengui el seu ofici de llibreter i de llegir i escriure. Joan Garriga, durant aquest temps, el mantindrà, el vestirà i el calçarà. A la fi dels 5 anys i mig, en lloc de paga, el vestirà amb un vestit nou.

AHPB, Joan Franc, menor, *Manuale primum* 1445, agost, 12 - 1448, desembre, 19, fol. 32r-v.

47

1448, juny, 27. Barcelona

Pere Bacet, corredor de felpa, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Pere, d'11 anys, a Joan Roquera, prevere, rector de l'església de Santa Maria de Cornellà, perquè durant tres anys visqui amb ell i aprengui de llegir i escriure. Joan Roquera, durant aquest temps, el mantindrà, vestirà i calçarà.

AHPB, Miquel Ferran, *Manual* 1447, setembre, 1 – 1448, setembre, 3, s.n.

48

1448, setembre, 19. Barcelona

Jaume Mata, agricultor, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Gabriel a Dalmau Carrera, canonge i cambrer de la Seu de Lleida, perquè durant cinc anys visqui amb ell i aprengui de llegir i escriure. Durant aquest temps el mantindrà, vestirà i calçarà.

AHPB, Guillem Jordà, *Tertium decimum manuale* 1448, març, 14 – 1449, agost, 22, s.n.

49

1452, febrer, 29. Barcelona

Joan Carnicer, mercader de la vila de Cervera, lliura el seu fill Francesc, de 15 anys, a Bernat Soler, candeler de cera, ciutadà de Barcelona, perquè durant 5 anys aprengui l'ofici de candeler de cera i aprengui també de lletra. Durant aquests 5 anys, Francesc serà mantingut i calçat.

AHPB, Bernat Bastat, *Octavum manuale comune* 1451, octubre, 26 – 1452, setembre, 12, fol. 32r-v.

50

1453, gener, 22. Barcelona

Joan Queralt, del lloc de Porquerices, diòcesi de Vic, lliura el seu fill Tomàs, de 9 anys, a Eulàlia, vídua de Bartomeu Castellar, sabater, ciutadà de Barcelona, perquè durant 5 anys la serveixi. Eulàlia haurà de fer que hom ensenyi de llegir al nen Tomàs. Tomàs serà mantingut, vestit i calçat i l'últim any rebrà un vestit nou.

AHPB, Bartomeu de Requesens, *Manuale primum instrumentorum* 1452, febrer, 12 – 1455, febrer, 8, fols. 19v-20r.

51

1453, maig, 1. Barcelona

Joan Noguera, traginer, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Bonifaci Noguera, de 8 anys, a Joan Mas, procurador del Sudari de Jesucrist, que es troba a Tolosa, perquè durant 8 anys el serveixi. Durant aquest temps Bonifaci serà mantingut, vestit i calçat, aprendrà d'escriure i serà educat en els bons costums.

AHPB, Antoni Joan, *Tertium manuale* 1453, març, 23 – 1453, desembre, 11 s.n.

52

1453, setembre, 21. Barcelona

Joan Fàbregues, atzembler de la reina, lliura el seu fill Joan, de 10 anys, a Antoni Fàbregues, mercader, ciutadà de Barcelona, perquè durant 4 anys visqui amb ell i el serveixi. Joan serà mantingut vestit i calçat. A la fi dels 4 anys rebrà un vestit nou. També li ensenyarà de lletra.

AHPB, Bartomeu Costa, *Octavum manuale* 1453, maig, 12 – 1454, juny, 11, fol. 31r.

AHPB, Bartomeu Costa, *Sextus decimus liber comunis* 1453, maig, 23 – 1454, gener, 19, fol. 111v-112r.

53

1453, octubre, 18. Barcelona

Rafaella, vídua d'Antoni Vengut, cirurgià, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Joan Vengut, del qual és tutora testamentària, a Caterina Vengut, tia de Joan, vídua de Joan Vengut, paraire de draps de llana, ciutadà de Barcelona, perquè durant 2 anys visqui a casa seva i sigui instruït. Joan serà mantingut, vestit i calçat. Caterina farà que el seu nebot vagi a l'escola i pagarà al mestre que li ensenyarà de lletra. Per cada un dels 2 anys Caterina rebrà 18 lliures.

AHPB, Francesc Terrassa, *Manuale septimum* 1452, novembre, 9 – 1453, desembre, 24, s.n.

54

1454, abril, 17. Barcelona

Guillem Amargós, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Joan Antoni, de 12 anys, al seu nebot Joan Fogassot, notari, ciutadà de Barcelona, perquè durant 8 anys visqui amb ell i aprengui l'art de notaria i també de lletra i la ciència que li calgui. Joan Fogassot promet que Joan Antoni anirà a l'escola, el mantindrà, vestirà i calçarà.

AHPB, Bernat Montserrat, *Tricesimum septimum manuale* 1454, març, 18 – 1454, octubre, 5, s.n.

55

1454, juny, 3. Barcelona

Antoni Martí, agricultor, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Antoni, de 7 anys, a Francesc Gil, col·lector d'impostos, ciutadà de Barcelona, perquè durant 8 anys visqui amb ell i el serveixi. Francesc Gil educarà el nen Antoni, el mantindrà, el vestirà i calçarà i li ensenyarà de llegir i escriure.

AHPB, Nicolau Safont, *Manual* 1454, gener, 19 – 1454, octubre, 21, s.n.

56

1455, març, 3. Barcelona

Berenguer Timonedà, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Pere Timonedà, de 10 anys, a Joan Mas, procurador del Sudari de Jesucrist, que es troba a Tolosa, perquè durant 4 anys visqui amb ell i el serveixi. Pere Timonedà serà mantingut, vestit i calçat, educat en els bons costums i aprendrà de lletra.

AHPB, Antoni Joan, *Quintum manuale* 1454, setembre – 1455, abril, 26. s.n.

57

1455, juny, 17. Barcelona

Lleonard Mir, giponer, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Joan Mir, de 8 anys, a Miquel Castell, coraler, ciutadà de Barcelona, perquè durant 7 anys visqui amb ell per tal d'aprendre l'ofici de coraler. Miquel Castell alimentarà a Joan Mir, el vestirà i calçarà. També li ensenyarà de lletra o farà que hom ho faci. Joan rebrà una paga de 10 florins. Miquel Castell promet que, si a la fi dels 7 anys no l'haurà instruït de llegir i escriure, pagarà a un mestre perquè ho faci.

AHPB, Bartomeu Costa, *Decimum manuale* 1455, novembre, 21 – 1457, febrer, 19, s.n.

58

1455, juliol, 7. Barcelona

Pere Feliu, prevere, prior de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona, lliura el nen Joan Daviu, de 7 anys i mig, infant de l'hospital, a Francesc Moles, notari, ciutadà de Barcelona, perquè durant 10 anys i mig el serveixi. Durant aquest temps l'infant serà mantingut, vestit i calçat. També serà instruït de llegir i escriure. A la fi dels 10 anys i

mig rebrà 20 florins d'or d'Aragó. Si l'infant morís, ho rebrà l'hospital. Si l'infant fos reclamat, Francesc Moles no haurà de pagar els 20 florins.

AHSCSP, Gabriel Bofill, *Manual* 1450, novembre, 1-1460, abril, 19, s.n.

59

1455, agost, 1. Barcelona

Pere Domingues, de la vida de Santa Coloma de Queralt, diòcesi de Vic, lliura el seu fill Pere Domingues, de 12 anys, a Antoni Borges, mercer, ciutadà de Barcelona, perquè durant 6 anys el serveixi amb una sola condició: que li ensenyi de llegir i escriure. Si Pere no volgués o no pogués aprendre de llegir i escriure, sols haurà de viure amb ell 4 anys. Durant el temps del contracte Pere serà mantingut, vestit i calçat. A la fi del contracte rebrà un vestit i calçat nous i diverses armes.

AHPB, Miquel Reig, *Primum manuale* 1453, desembre, 31 – 1456, gener, 12, s.n.

60

1455, setembre, 22. Barcelona

Joan Domènec, brasser, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Pere, de 6 anys, a Bernat Ferrer, cisteller, ciutadà de Barcelona, perquè durant 10 anys visqui amb ell, el serveixi i aprengui l'ofici de cisteller i també aprengui de lletra, és a dir, de llegir correctament. Durant aquest temps serà mantingut, vestit i calçat. A la fi del contracte rebrà un salari de 20 florins que valen 11 lliures barceloneses.

AHPB, Bernat Montserrat, *Tricesimum nonum manuale* 1455, abril, 2 – 1456, gener, 3, s.n.

61

1456, maig, 28. Barcelona

Andreu Mulner, agricultor, de la vila de Vallespinosa, diòcesi de Tarragona, lliura el seu fill Pere a Joan Sunyer, notari, ciutadà de Barcelona, perquè el serveixi i aprengui de llegir i escriure. Durant aquest temps Pere serà mantingut, vestit i calçat,

AHPB, Pere Soler, *Manuale nonum* 1456, febrer, 14 – 1459, octubre, 3, s.n.

62

1456, juliol, 17. Barcelona

Francesca, muller de Marc Abril, abans sabater, ara agricultor, de la ciutat de Lleida, i el seu fill Joan Abril, bracer, habitant de Barcelona, lliuren el nen Jaume, de 7 anys, fill de Francesca i de Marc Abril, als esposos Pere Fabra, ciutadà de Barcelona, i Isabel,

perquè durant 3 anys visqui amb ells i els serveixi. Durant aquest temps Jaume serà mantingut, vestit i calçat. Pere Fabra li ensenyarà de lletra.

AHPB, Antoni Parera, *Manuale decimum* 1446, març, 2 – 1457, maig, 19, s.n.

63

1457, abril, 14. Barcelona

Maria, muller de Jordi Nalis, cotoner, ciutadà de Barcelona, primera muller del difunt Martí Soldevila, pare de draps de llana, ciutadà de Barcelona, lliura el nen Martí Climent, d'11 anys, fill seu i del difunt Martí Soldevila, a Jaume Ferrer, jurista, ciutadà de Barcelona, perquè durant 4 anys visqui amb ell i el serveixi. Martí Climent serà mantingut, vestit i calçat. Jaume Ferrer l'instuirà de lletra.

AHPB, Antoni Parera, *Manuale decimum* 1456, març, 2 – 1457, maig, 19, s.n.

64

1457, setembre, 14. Barcelona

Jaume Company, teixidor de draps de lli, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Jaume, de 13 anys, a Vicenç Barceló, notari, ciutadà de Barcelona, perquè durant 3 anys aprengui de lletra i el serveixi. Durant aquest temps Jaume serà mantingut, vestit i calçat i Vicenç Barceló li ensenyarà de lletra.

AHPB, Bartomeu Requesens, *Manuale tertium instrumentorum* 1456, desembre, 7 – 1458, juliol, 8, fol. 61r.

65

1458, gener, 18. Barcelona

Antoni Bussot, sabater, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Antoni, de 8 anys, a Guillem sa Coma, llibreter, ciutadà de Barcelona, perquè durant 5 anys visqui amb ell i aprengui l'art de llibreteria. Durant aquest temps, Guillem sa Coma ensenyarà a Antoni aquest art i també de llegir i escriure. També el mantindrà i el vestirà i calçarà.

AHPB, Pere Soler, *Manuale nonum* 1456, febrer, 14 - 1459, octubre, 3, s.n.

66

1458, març, 27. Barcelona

Pere Vila, sabater, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Lluís Vila, de 9 anys, a Joan Bofill, notari, ciutadà de Barcelona, perquè durant 2 anys visqui amb ell i el serveixi. Lluís Vila serà mantingut, vestit i calçat. Joan Bofill li ensenyarà de lletra.

AHPB, Antoni Parera, *Manuale undecimum* 1457, maig, 23 – 1459, gener, 19, s.n.

67

1458, octubre, 25. Barcelona

Pere Jaume Vicenç, fill del difunt Alfons Vicenç, mercader, ciutadà de Barcelona, s'aferma durant 4 anys amb Mateu Joan Gulot, prevere de la capella del rei d'Aragó, per tal d'aprendre cant i les arts gramaticals i servir-lo. Durant aquest temps Pere Jaume serà mantingut, vestit i calçat.

AHPB, Honorat Saconomina, *Liber sive hoc manuale contractuum comunium sexagesimum primum* 1458, juliol, 31 – 1459, febrer, 12, fol. 44v.

68

1459, febrer, 8. Barcelona

Domènec Benet, carnisser, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Pere Climent Benet, de 9 anys, a Joan Pont, escriptent de lletra rodona, ciutadà de Barcelona, perquè durant 9 anys visqui amb ell i aprengui el seu ofici o art d'escriptent de lletra rodona i d'il·luminador de llibres. N'és fiador: Tomàs Balaguer, argenter, ciutadà de Barcelona. Joan Pont, durant aquest temps, el mantindrà i el vestirà i calçarà.

AHPB, Bartomeu del Bosc, *Tercium manuale* 1458, desembre, 2 - 1459, juny, 14, s.n.

69

1459, febrer, 9. Barcelona

Bernat Alemany, sastre, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Miquel, de 13 anys, a Jaume Verdaguer, canviador de menuts, ciutadà de Barcelona, perquè durant 3 anys visqui amb ell, el serveixi i aprengui l'ofici de canviador. Aprenderà també de comptar d'abba i de compte pla. Miquel serà mantingut, vestit i calçat i rebrà una paga, per tot el temps del contracte, de 18 florins en vestits i les coses a ell necessàries.

AHPB, Bartomeu Masons, *Manual* 1457, abril, 15 – 1460, gener, 9. s.n.

70

1459, juny, 27. Barcelona

Jaume Vallmanya, causidic, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Agustí Vallmanya a Francesc Saró, prevere, beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, perquè durant 4 anys el serveixi. Durant aquest temps Agustí serà mantingut, vestit i calçat. Francesc Saró li ensenyarà de lletra, és a dir, de llegir i escriure. L'últim any rebrà vestits nous.

AHPB, Antoni Joan, *Tertium decimum manuale* 1459, març, 21 – 1459, octubre, 12, s.n.

71

1460, març, 18. Barcelona

Antoni Riubregós, clergue de la diòcesi de Barcelona, lliura a Joan Trinxer, llibreter, ciutadà de Barcelona, el seu cosí germà Bartomeu Riubregós, de 12 anys, perquè visqui amb ell durant 4 anys per tal d'aprendre l'ofici de llibreter. Joan Trinxer, durant aquest temps, el mantindrà i el vestirà i calçarà i li ensenyarà de lletra.

AHPB, Pere Pasqual, *Quintus venditionum liber* 1459, octubre, 29 - 1460, novembre, 4, s.n.

72

1460, desembre, 5. Barcelona

Pere de Mont-real, de 20 anys, oriünd del regne de Navarra, habitant de Barcelona, promet a Galceran Altimir, escriptent de lletra rodona, ciutadà de Barcelona, que durant 3 anys viurà amb ell per tal d'aprendre el seu art d'escriptent de lletra rodona i de comptes. Galceran Altimir promet que li ensenyarà d'escriure en lletra mercantil i en comptes en quatre espècies i de tot el que pertoca al seu art. Pere de Mont-real serà mantingut i vestit i calçat per Galceran Altimir.

AHPB, Esteve Mir, *Manuale vicesimum quartum contractuum comunium* 1460, abril, 22 - 1460, desembre, 15, fol. 94v.

73

1461, gener, 22. Barcelona

Joana, muller de Pere Fàbregues, pescador, ciutadà de Barcelona, que havia estat muller del difunt Joan Ambert, carreter, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Narcís Ambert, de 4 anys d'edat, als esposos Antoni Dimitre, calafat, ciutadà de Barcelona, i Joana, perquè durant 25 anys visqui amb ells i els serveixi. Quan tingui l'edat adient, hauran d'ensenyar-li l'ofici de calafat. Durant aquest temps serà proveït en aliments, vestit i calçat i hom farà que vagi a l'escola i aprengui de lletra.

AHPB, Bernat Montserrat, *Quadragesimum octavum manuale comune* 1460, desembre, 20 - 1461, desembre, 2, fols. 12v-13r.

74

1461, abril, 18. Barcelona

Enric Valldorç, argenter del Primogènit, ciutadà de Barcelona, i la seva muller Apolònia, lliuren Macià, de 12 anys, fill d'Apolònia i fillastre d'Enric, a Joan Llop, guanter, ciutadà de Barcelona, perquè aprengui, durant 5 anys, l'ofici de guanter i tirater i sigui instruït en l'art de llegir i escriure. Si Joan Llop no ho pogués fer, haurà de

permettre que Macià pugui anar a l'escola fins que la seva instrucció de lletra sigui suficient. En aquest cas Enric Valldorp pagarà el salari del mestre. Durant els 5 anys, Macià serà proveït en aliments, vestit i calçat. A la fi del temps del contracte, rebrà 5 florins que valguin 55 sous.

AHPB, Antoni Palomeres, *Manuale secundum* 1460, octubre, 7 – 1462, febrer 23, s.n.

75

1461, octubre, 19. Barcelona

Berenguer Serra, sabater, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Pere, de 9 anys, a Guillem Peraller, mercader, ciutadà de Barcelona, perquè el serveixi durant dos anys. Durant aquest temps Pere serà proveït en aliments, vestit i calçat i serà instruït de lletra per Guillem Peraller i també farà que aprengui a l'escola.

AHPB, Bartomeu Costa, *Quintum decimum manuale* 1461, juliol, 21 – 1462, agost, 14, s.n.

76

1462, juliol, 28. Barcelona

Bernat Coll Sabassa, sastre, ciutadà de Barcelona, curador de Jaume Coll Sabassa, fill dels esposos Joan Coll Sabassa i de Margarida, del terme de Lluçanès, diòcesi de Vic, lliura el dit Joan Coll Sabassa, beneficiat a la Seu de Barcelona, a Pere Gallissa, prevere, beneficiat a la dita Seu, perquè el serveixi durant un any. Joan serà proveït en aliments i serà ensenyat de lletra. Joan Coll haurà de donar al seu mestre Pere Gallissa el que cada dia guanyi a la Seu.

AHPB, Antoni Joan, *Decimum manuale* 1462, març, 27 – 1462, desembre, 18, s.n.

77

1462, setembre, 16. Barcelona

Joan Perich, de 14 anys, del lloc d'Astesu, regne de Castella, promet viure, durant 4 anys, amb Joan Cater, cirurgià, ciutadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'ofici de cirurgia. Joan Perich serà proveït en aliments, vestit i calçat i aprendrà de llegir i escriure.

AHPB, Antoni Joan, *Decimum nonum manuale* 1462, març, 27 – 1462, desembre, 18, s.n.

78

1464, febrer, 13. Barcelona

Pere Taltaiüll, de 4 anys, cec, fill dels esposos Pere Taltaiüll i de Sibília, del lloc d'Almenar, diòcesi de Lleida, promet viure, durant tres anys, amb Joan de sa Vila, cec,

ciudadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'art de recitar oracions i de polsar la cítara i el saltiri. Durant aquest temps serà proveït en aliments, vestit i calçat i, a la fi dels tres anys, rebrà una cítara o viola.

AHPB, Joan Ginebret, *Tricesimum sextum manuale comune* 1464, gener, 17 – 1465, agost, 21, s.n.

79

1466, gener, 29. Barcelona

Pere Pinalt, fuster, ciudadà de Barcelona, promet a Rafael Fabre, escriptent de lletra rodona, ciudadà de Barcelona, que el seu fill Francesc, de 14 anys, viurà amb ell, durant 5 anys, per tal d'aprendre el seu art d'escriure. Rafael Fabre promet ensenyar a Francesc l'art de llegir i escriure i fer-lo instruir en gramàtica. També el mantindrà i el vestirà i calçarà. En el cas que Francesc canviés d'ofici, el seu pare Pere Pinalt haurà de pagar les despeses fetes per al seu manteniment.

AHPB, Bartomeu Costa, *Manuale decimum octavum* 1465, juny, 19 - 1466, octubre, 7, s.n.

80

1468, desembre, 12. Barcelona

Antoni Joan, de 18 anys, oriünd del terme del castell de Llages, regne de França, promet estar-se, durant 4 anys, amb Pere Antic Mateu, notari, ciudadà de Barcelona, per tal de servir-lo en l'agricultura i altres tasques. Durant aquest temps, Antoni Joan serà proveït en aliments, vestit i calçat, serà instruït en llegir i escriure. A la fi del dit temps rebrà un vestit nou.

AHPB, Miquel Franquesa, *Manuale sextum* 1468, maig, 20 – 1469, gener, 5, s.n.

81

1469, desembre, 5. Barcelona

Bernat Benet, fill de Bernat Foixà, fuster, ciudadà de Barcelona, s'aferma amb fra Pere Deslor, alias Descanyelles, cambrer del monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, per tal de servir-lo durant 5 anys. Bernat Benet serà proveït en aliments, vestit i calçat i aprendrà de lletra.

AHPB, Antoni Joan, *Vicesimum octavum manuale* 1469, juliol, 6 – 1470, juny, 15, s.n.

82

1470, febrer, 25. Barcelona

Pere Bellit, barber, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Lluís, de 13 anys, a fra Gabriel Pla, monjo i sagristà del monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, perquè durant 5 anys el serveixi. Fra Gabriel el mantindrà, vestirà i calçarà. També li ensenyarà de llegir i escriure.

AHPB, Joan Fluvià, *Secundum manuale* 1469, abril, 27 – 1475, juliol, 5, s.n.

83

1470, juny, 13. Barcelona

Sellida, vídua de Joan Almoçàver, cirurgia, ciutadà de Barcelona, promet a Gabriel Prats, llibreter, ciutadà de Barcelona, que el seu fill Gabriel, de 13 anys, viurà amb ell durant 7 anys per tal d'aprendre l'ofici de llibreter i també de lletra. Gabriel Prats, durant aquest temps, el mantindrà i el vestirà i calçarà. A la fi del temps d'aprenentatge el vestirà i calçarà amb vestits i calçat nous.

AHPB, Bartomeu Costa, *Vicesimum primum manuale* 1469, febrer, 9 - 1470, agost, 14, s.n.

84

1474, juny, 27. Barcelona

Berenguer Oluja, coraler, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Francesc Oluja, de 13 anys, a Antoni Ramon, àlies Corró, llibreter, ciutadà de Barcelona, perquè durant 5 anys visqui amb ell per tal d'aprendre l'ofici de llibreter i també de lletres. Antoni Ramon, durant aquest temps, el mantindrà i el vestirà i calçarà.

AHPB, Antoni Joan, *Tricesimum tertium manuale* 1474, gener, 21 - 1474, desembre, 10, s.n.

85

1474, octubre, 28. Barcelona

Pere Andreu, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Francesc Andreu, d'11 anys d'edat, a Joan Gresset, mercer, ciutadà de Barcelona, perquè durant 8 anys aprengui l'ofici de mercer i el serveixi. Francesc Andreu serà mantingut, vestit i calçat i serà instruït de lletra.

AHPB, Antoni Joan, *Tricesimum tertium manuale* 1474, gener, 21 – 1474, desembre, 10, s.n.

86

1478, juliol, 28. Barcelona

Dalmau Cabrit, peller, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Pere Cabrit, de 10 anys, a Bartomeu Sastre, llibreter, ciutadà de Barcelona, perquè visqui amb ell durant 5 anys per tal d'aprendre l'ofici de llibreter. Bartomeu Sastre, durant aquest temps, el mantindrà i el vestirà i calçarà i aprendrà de lletra.

AHPB, Dalmau Ginebret, *Manual* 1477, agost, 25 - 1478, juliol, 28, s.n.

87

1479, gener, 25. Barcelona

Pere Cicart, paraire de draps de llana, de la vila de Castellbó, diòcesi d'Urgell, lliura el seu fill Francesc, de 13 anys, a Joan de Tremp, ciutadà de Barcelona, per a aprendre l'art mercantil i servir-lo. Pere Picart pagarà 7 lliures cada any per les despeses fetes en l'aprenentatge del seu fill. Joan de Tremp ensenyarà a Francesc l'art de mercader, llegir i escriure, portar el llibre de comptes i el còmput d'abba.

AHPB, Miquel Franquesa, *Manuale* 1478, juliol, 28 - 1479, abril, 16, s.n.

88

1479, agost, 20. Barcelona

Miquel Marc, de 14 anys, fill de Mateu Marc, de la vila d'Esponellar, diòcesi de Girona, s'aferma durant 3 anys amb Gaspar Peiró, canonge de la Seu de Barcelona, per a servir-lo. Miquel Marc serà mantingut. Els dos últims anys serà vestit. Durant els tres anys aprendrà de llegir i escriure.

AHPB, Dalmau Ginebret, *Manual* 1479, maig, 18 - 1480, març, 20, s.n.

89

1484, febrer, 12. Barcelona

Miquel Roig, del lloc de Montroig de la Frontera, de l'orde militar de Calatrava, lliura el seu fill Bartomeu, de 13 anys, a Ferrer Nicolau de Gualbes, canonge i ardiaca del Vallès a la Seu de Barcelona, perquè durant 6 anys visqui amb ell i el serveixi. Bartomeu serà mantingut, vestit i calçat i aprendrà de lletra.

AHPB, Dalmau Ginebret, *Manual* 1483, desembre, 22 - 1484, juny, 2, s.n.

90

1484, desembre, 27. Barcelona

Els tutors testamentaris de Jaume Joan, de 8 anys, fill de Jaume Flor, àlies Dalmau, bracer, ciutadà de Barcelona, lliuren el nen Jaume Joan a Bernat Casaldòvol, mestre en arts i en medicina, ciutadà de Barcelona, perquè el serveixi durant 4 anys. Jaume Joan serà mantingut i vestit i calçat i serà instruit en llegir i escriure.

AHPB, Galceran Balaguer, *Manuale numero quintum decimum* 1484, desembre, 10 – 1485, abril, 30, s.n.

91

1485, abril, 28. Barcelona

Joan Sala, sucrer, ciutadà de Barcelona, promet a Gabriel Verdaguer, batxiller en ambdós drets, beneficiat a la Seu de Barcelona, que el seu germà Simeó Sala, de 13 anys, viurà amb ell per tal de servir-lo. Simeó Sala serà mantingut, vestit i calçat, i serà instruit en llegir i escriure.

AHPB, Antoni Palomeres, *Manual* 1483, octubre, 3 – 1487, juny, 26, s.n.

92

1486, agost, 23. Barcelona

Maria, vídua de Bartomeu Roca, moneder, ciutadà de Barcelona, promet a Manuel Verdaguer, prevere, beneficiat a la Seu de Barcelona, que el seu fill Joan, de 6 anys, viurà amb ell durant 15 anys per tal d'aprendre de lletra i servir-lo. Durant aquest temps Joan serà mantingut, vestit i calçat. Ambdues parts pacten que si Joan, en complir 15 anys, volgués aprendre algun ofici, li sigui permès.

AHPB, Bartomeu del Bosc, *Primum manuale* 1483, novembre, 22 – 1486, novembre, 15,

93

1489, gener, 8. Barcelona

Pere Cavaller, de 14 anys, fill de Pau Cavaller, paraire de draps de llana, de la vila de Caldes de Montbui, diòcesi de Barcelona, promet estar-se durant 2 anys amb Bartomeu Gual, cirurgià, ciutadà de Barcelona, per tal d'aprendre l'ofici de cirurgia i servir-lo. Pere Cavaller serà mantingut i podrà anar cada dia durant dues hores a l'escola per tal d'aprendre de gramàtica.

AHPB, Miquel Fortuny, *Quartum manuale* 1488, desembre, 15 – 1489, octubre, 19, s.n.

94

1391, desembre, 20. Barcelona

Guillem sa Trilla, hostaler, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Joan sa Trilla a Bartomeu Vescompte, cirurgià, perquè durant 3 anys aprengui l'ofici de cirurgia i el serveixi. Durant aquest temps, Joan sa Trilla serà mantingut i calçat, educat en els bons costums, aprendrà l'ofici de cirurgia i de gramàtica.

AHPB, Antoni Joan, *Manuale quinquagesimum quartum* 1491, agost 1 – 1492, abril, 7, s.n.

95

1493, octubre, 26. Barcelona

Eulàlia, muller de Marc Guitart, formenter, ciutadà de Barcelona, lliura Francesc Albinyana, fill seu i del seu primer marit Francesc Albinyana, difunt, a Antoni Joan Bequet, canonge de l'Estany, per tal d'aprendre, durant 3 anys, de lletra i escriure i servir-lo. Durant aquest temps, Francesc serà mantingut i vestit i calçat.

AHPB, Narcís Gerard Gili, *Manual* 1492, desembre, 31, 1494, febrer, 9, fol. 73r.

96

1494, març, 17. Barcelona

Rigald Batallós, fill de Jaume Batallós, agricultor, del lloc de Capdenac, de la diòcesi de Càors (Cahors), promet a Pere Ramon Gavarró, llibreter, ciutadà de Barcelona, que durant 3 anys viurà amb ell per tal d'aprendre l'ofici de llibreter i també de llegir. Pere Ramon Gavarró el mantindrà i el vestirà i calçarà. L'últim any li donarà, per a vestits i altres necessitats, 8 florins, que valen 4 lliures i 8 sous.

AHPB, Guillem Ballester, *Tricesimum septimum manuale* 1493, novembre, 18 - 1494, abril, 19, s.n.

97

1494, novembre, 27. Barcelona

Joan Claver, agricultor, de la vila de Verdú, diòcesi de Vic, lliura el seu fill Jaume a Rafael Dauder, botiguer de drogues, ciutadà de Barcelona, perquè durant 8 anys li ensenyi de lletra i l'art del coral. Durant aquest temps Jaume serà mantingut, vestit i calçat.

AHPB, Jaume Vilar, *Quartum decimum manuale* 1494, setembre, 30 – 1495, maig, 14, s.n.

98

1495, juliol, 31. Barcelona

Francesc Coll, fuster, del lloc de Belcaire, diòcesi d'Urgell, lliura el seu germà Joan Coll, de 13 anys, a Joan Dalmau, apotecari, ciutadà de Barcelona, perquè durant 5 anys aprengui l'art d'apotecaria i el serveixi. Joan Coll serà mantingut, vestit i calçat i també aprendrà de lletra. L'últim any rebrà un vestit nou.

AHPB, Jaume Vilar, *Quintum decimum manuale* 1495, maig, 14 – 1495, desembre, 18, s.n.

99

1495, desembre, 5. Barcelona

Jaume Ferrer, de la parròquia de Santa Maria d'Ossó, diòcesi d'Urgell, promet a Joan Trinxer, llibreter, ciutadà de Barcelona, que el seu fill Jaume, de 8 anys, viurà amb ell, durant 8 anys, per tal d'aprendre l'ofici de llibreter i també de llegir. Joan Trinxer, durant aquest temps, el mantindrà i el vestirà i calçarà.

AHPB, Bartomeu Torrent, *Manual* 1495, juliol, 16 - 1496, gener, 23, fol. 74v.

100

1495, desembre, 15. Barcelona

Joan Vermell, cisteller, ciutadà de Barcelona, i Eulàlia, vídua de Francesc Vermell, agricultor, ciutadà de Barcelona, lliuren Bernat Vermell, fill d'Eulàlia i nebot de Joan Vermell, de 13 anys, a Jaume Barqueres, cirurgià, de la vila de Sant Boi de Llobregat, perquè durant 5 anys aprengui l'ofici de cirurgia i també de lletra. Durant aquest temps, Bernat Vermell serà mantingut, vestit i calçat. L'últim any rebrà un vestit nou.

AHPB, Jaume Vilar, *Quintum decimum manuale* 1495, maig, 14 – 1495, desembre, 18, s.n.

101

1496, agost, 23. Barcelona

Blanquina, vídua de Pere Salom, metge, ciutadà de Barcelona, ara muller de Martí Baró, mercader, ciutadà de Barcelona, lliura el seu fill Antoni Salom a Joan Trinxer, llibreter, ciutadà de Barcelona, i promet que viurà amb ell durant 3 anys, per tal d'aprendre l'ofici de llibreter. Joan Trinxer, durant aquest temps, el mantindrà i sols el calçarà, també l'instruirà de lletra. A la fi del contracte li farà un capús.

AHPB, Bartomeu Torrent, *Manual* 1496, juliol, 21 - 1497, febrer, 8, fol. 20v-21r.

102

1498, setembre, 15. Barcelona

Benet Simon, mariner, ciutadà de Barcelona, promet a fra Joan Fluvià, monjo i prepòsit del monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, que Antoni Benet Simon, de 12 anys, s'estarà amb ell durant 3 anys perquè el serveixi. Durant aquest temps, Antoni Benet Simon serà mantingut, vestit i calçat. Fra Joan Fluvià promet que li ensenyarà de llegir i escriure. L'últim any li donarà un vestit nou.

AHPB, Miquel Fortuny, *Vicesimum manuale* 1498, agost, 4 – 1499, febrer, 6, s.n.

103

1498, novembre, 22. Barcelona

Guillem Vicenç, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, i la seva muller Gabriela, primera muller de Bernat Cabrit, teixidor de draps de seda, ciutadà de Barcelona, prometen a Joan Ramon Corró, llibreter, ciutadà de Barcelona, que Gabriel Cabrit, de 10 anys, fill del difunt Bernat Cabrit i de Gabriela, viurà amb ell, durant 5 anys, per tal d'aprendre l'ofici de llibreter i també de llegir i escriure. Joan Ramon Corró, durant aquest temps, el mantindrà i el vestirà i calçarà.

AHPB, Joan Vilar, *Vicesimum manuale* 1498, abril, 28 - 1499, novembre, 26, s.n.

104

1499, febrer, 5. Barcelona

Joan Fanians, sastre, habitant de Barcelona, oriünd de la ciutat de Lleida, comissionat pel seu pare Manuel Fanians, teixidor de draps de lli, de la ciutat de Lleida, promet a Nicolau Mazan, llibreter, ciutadà de Barcelona, que el seu germà Baltasar Fanians, de 12 anys, viurà amb ell, durant 5 anys, per tal d'aprendre l'ofici de llibreter i també de llegir i escriure. Nicolau Mazan, durant aquest temps, el mantindrà i el vestirà i calçarà. A la fi del contracte el vestirà amb roba nova.

AHPB, Joan Vilar, *Vicesimum secundum manuale* 1498, desembre, 1 - 1499, agost, 14, s.n.

105

1499, març, 26. Barcelona

Miquel Esbert, de 14 anys, fill de Pere Esbert, difunt, traginer, de la vegueria de Manresa, promet viure amb Bertran Boscà, ciutadà de Barcelona, per tal de servir-lo.

Bertran Boscà, haurà d'ensenyar-li de llegir i escriure, proveir-lo en aliments i vestit i calçat. A la fi del contracte, haurà de vestir-lo amb roba nova.

AHPB, Lluís Carles Mir, *Nonum manuale contractuum comunium* 1499, febrer, 27 – 1499, juliol, 11; 1500, gener, 10 – 1500, maig, 30, s.n.

106

1500, febrer, 8. Barcelona

Andreu Vallfolor, habitant del lloc de Gimenezs, al Penedès, s'aferma durant 4 anys amb Pere Gassó, mercader, ciutadà de Barcelona, per tal de servir-lo. Durant aquest temps, Andreu Vallfolor serà mantingut, vestit i calçat i aprendrà de llegir i escriure.

AHPB, Lluís Carles Mir, *Nonum manuale contractuum comunium* 1499, febrer, 27 – 1499, juliol, 11; 1500, gener, 10 – 1500, maig, 30, s.n.

107

1500, novembre, 12. Barcelona

Joan Salitons, de la vila de Guissona, diòcesi d'Urgell, promet a Pere Labià, llibreter, ciutadà de Barcelona, que el seu fill Bartomeu Salitons, de 12 anys, viurà amb ell durant 6 anys, per tal d'aprendre l'ofici de llibreter i també de llegir i escriure. Pere Labià, durant aquest temps, el mantindrà i el vestirà i calçarà. A la fi del contracte el vestirà amb roba nova.

AHPB, Antoni Benet Joan, *Reportorium* 1500, gener, 9 - 1500, desembre, 29, s.n.

AHPB, Antoni Benet Joan, *Manuale V* 1499, abril, 18 - 1500, maig, 19, s.n.